СЛОВО Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

18 (655), 3—9 травня 2012

Дорогі читачі!

Цей випуск “Слова Просвіти” створено письменниками: Віталієм Абліцовим, Володимиром Базилевським, Володимиром Бровченком, Василем Голобородьком, Марією Гуменюк, Іваном Драчем, Миколою Жулинським, Богданом Залізняком, Віктором Костюченком, Тетяною Майданович, Наталкою Поклад, Тамарою Севернюк, Богданом Чепурком.

Фотоколаж Олеся Дмитренка

КОЛОНКА РЕДАКТОРА

Любов ГОЛОТА

Об’єднання Словом

Вітаю Вас, дорогі читачі!

Багато хто з нас пам’ятає чвертьсторічної давності передовиці в газетах про “солідарність трудящих усього світу”, “мир, труд, май”, весну, яка обіцяє колгоспникам небувалі врожаї...

Бадьоро-награна тональність закликів і лозунгів давно не в моді — не тільки тому, що тепер так не пишуть. Совість не дозволяє. Бо щойно билися в груди сльози і гріх Чорнобиля. Бо в Дніпропетровську, на центральній магістралі міста, пролунала серія вибухів, у результаті яких постраждали три десятки людей, серед яких підлітки і діти. Що за цим терактом? Звироднілість тих, хто цинічно замірився на людські життя, твердо знаючи, що постраждають громадяни, яких називають пересічними, ті які залишаться безіменними жертвами. В дніпропетровських лікарнях лежать безіменні поранені, які навряд чи причетні до світу бізнесу, політики, злочинних угруповань. Просто люди, які йшли по Привокзальній площі, поверталися з парку Глоби, поспішали на денний кіносеанс. Але їх серед білого дня вибрали мішенями, аби посіяти біль, смерть, страх у великому місті, аби той страх, наче радіоактивна хмара, поширився над усією Україною. Хотілося б вірити, що злочинців буде викрито й покарано. Але вже сьогодні влада зобов’язана попросити вибачення і в потерпілих, і в дніпропетровців, і в українського народу. Бо дніпропетровський теракт — це виклик Україні, а не режимові Януковича чи опозиції. В нашій недавній історії є гарячковита ленінська фраза 1905 року: “В Катеринославе льется кровь и строятся баррикады” — сигнал про те, що на народній крові можна заробити політичні дивіденди. Політики ніколи не втрачають нагоди використати нестабільність.

Повернімося в день сьогоднішній. Цитую: *“Сучасна Україна — це “острів доктора Моро” і “1984” Орвелла в одному флаконі. Нам змінюють групу крові, ревізують ДНК, роблять із нас націю лузерів — без історичної пам’яті, без національної гідності, без позитивної економічної перспективи та європейського майбутнього”.* Ця цитата з інтерв’ю Ю. В. Тимошенко, надрукованого в числі 15 газети “Дзеркало тижня” (21—27 квітня 2012 року). Ув’язнена опозиціонерка, попри всі тюремні випробування (принагідно згадаймо Ю. Луценка, Г. Філіпчука, інших політичних в’язнів), дійшла чіткого висновку щодо *“необхідності вироблення об’єднавчої ІДЕЇ для нації, для всіх громадян, для демократичних політиків, представників громадянського суспільства, для молоді та для мудрих людей, для середнього класу та великого бізнесу, для тих, хто хоче працювати і бути щасливим не в приймах, а на своїй рідній землі. Так, ми можемо виграти ще кілька революцій “проти”, але важливіше мати головну мотивацію “за”* (там же, “ДТ”, ч. 15).

Як на мене, для багатьох українців ця мотивація була і є одна — Україна, її питомо національні цінності. Але, на жаль, від самої “перестройки” воювали не за Україну та її державні цінності, а за владу. Апофеоз війн “проти” — “противсіхи” і нинішня влада.

Те, що зараз відбувається з Юлією Володимирівною — результат війни проти політичних супротивників (з національно-демократичного табору — також). Нині Ю. Тимошенко кличе до об’єднання опозиційні сили, кожна з яких має свою політичну програму, але поки що об’єднання відбувається не на формулюванні чітких соціальних і національних орієнтирів для суспільства, а на протистоянні Партії регіонів, що само собою не приведе до значного виграшу на виборах. Нинішня влада воює проти свободи слова, проти Конституції, проти громадянського суспільства. Очевидно, що в цій війні не буде переможців, та й самій війні не видно кінця. Переможців не судять, але переможці судять переможених, запроторюючи їх у в’язницю під мантри про справедливість і законність, про демократію.

Юлія Тимошенко воювала не лише з Віктором Януковичем, а й Віктором Ющенком — змагалася й проти тих цінностей, які він обстоював. Скільки кпинів ми чули на тему “трипільських черепків”, — і це чи не найм’якший із політичних дотепів! А саме ж на тих черепках — перші літери з абетки історичної пам’яті; чув народ і про те, що занадто Президент захоплюється минувшиною — а чи не Батурин та Геноциди проти українців внесли зміни в національне ДНК? “Маленький українець” втомився від політичних ристалищ, але народ усе ще вірить в об’єднавчу силу національних кольорів, які домінували на початку дев’яностих. Згодом державні знамена лише поодиноко маяли навіть в опрапорених мітингах біля пам’ятника Тарасові Шевченку — претенденти на владу сповідують магію політичних технологій, в арсеналі яких нема слова “народ”.

Сьогоднішня опозиція шукає авторитетних імен — своєрідного морального фільтра для виборчих списків. Але, як свідчить життя, всевидяче око — це Всевишній. Навіть до найвищих, найвизнаніших суспільством авторитетів громада починає, як правило, дослухатися в гіркі дні поразок і розчарувань, а довіряється Богові. “Бог і Україна — понад усе!” — хіба застаріла ця ідея сьогодні?!

Годі говорити про вчасно почуті виважені голоси професіоналів. І то в будь-якій галузі, в малому й великому. Ось приклад, який у мене, як-то кажуть, під рукою, “на злобу дня”. Майже рік тому, 1 липня 2011 року наш тижневик “Слово Просвіти” надрукував гостру полемічну статтю “Кіна не буде?”. Автор — прозаїк і кіносценарист Василь Трубай неоднозначно застерігав: у мережі гуляє сценарій, за яким готується постановка фільму про футбольний матч 1942 року німецьких фашистів із динамівцями. У задуму — явний українофобський акцент. Що не українець — то антисеміт і колаборант, вишиванка — ознака зрадника, хліб на вишитому рушнику в клозеті і т. ін. Зараз цей фільм під назвою “Матч” вийшов (мабуть, до Дня Перемоги) у прокат. І його намагаються зупинити — чи розпіарити — хто як може. Рік тому, коли це справді було б можливим, на переконливу статтю Василя Трубая ніхто й не обізвався. Жодного відгуку — ні від кінематографістів, ні від артистів, ні від політиків... І не тільки тому, що “Слово Просвіти” не належить до улюблених видань гламурних європеїзованих патріотів і владців, “моральних авторитетів”. Застереження Василя Трубая не було почуте, бо владці й претенденти на владу глухнуть раз і назавжди, коли йдеться про голоси з глибинки народу. Для них він поділений на тих, хто “за” і тих, хто “проти”. Політичні війни давно вже стали війнами електоральними. Їхні маршали й генерали поділили Україну на регіони, увели в обіг словечка й звороти на кшталт “нацики”, “національно стурбовані”, “манкурти”, “піпл схаває”, “в этой стране”. Врешті, зробили напівлегальними почуття патріотизму й відкинули потребу національної самоідентифікації, хоч європейська демократія їх не заперечує...

Аби читачі не сушили собі голови щодо моєї позиції, скажу про це сама. Від часів редакторської співпраці з Юрієм Герасимовичем Іллєнком я вірю в його свободівську ідею і в написане ним про свій роман “Доповідна Апостолові Петру” як визначення письменницької і громадянської позиції: *“В “Доповідній” я лише, як пластичний хірург, знімав шар за шаром ті письмена, ті нашарування, щоб не ушкодити, не приведи Господи, нижчих текстів, аж поки не дістався до сакрального: “Спочатку було Слово, і Слово було в Бога, і Бог був Словом...”* А ще Юрій Герасимович, аналізуючи всі сьогочасні політичні сценарії, як досвідчений режисер казав, що *“Енергії екрана і енергії глядацького залу зіткнуться і постане фільм. Сильний енергетичний фільм, ніби професійно замінований поле — перейти і не підірватися не зможе ніхто... ті вибухи... називаються катарсисами, якщо ж по-нашому — очищеннями. Митець, що вміє створювати катарсиси, подібний до сажотруса, того що прочищає зашлаковані димарі душ”.* (“Доповідна Апостолові Петру”, т. 2). Здається, сьогодні час очищення, про який писав Юрій Іллєнко, настав. Думаю, що “глядачі” і ті, що на політичному екрані — на спільному замінованому полі: “перейти і не підірватися не зможе ніхто”. Зашлаковані політиками українські легені може прочистити лише Українське Слово-ІДЕЯ, з його сакральною об’єднавчою силою.

Це травневе число нашого “Слова Просвіти” ми віддаємо письменникам. Тим, хто царствує в Слові, живе Словом, ним сповідається і ним сподівається. Вчитайтеся в їхні послання, шукаючи співзвучних, а не політичних барв — шукайте себе в Слові, а Слово — в собі. Врешті, українські моральні авторитети завжди об’єднувалися Українським Словом, а народ завжди беріг його у собі і себе у ньому.

“Книга — це інструмент, який формує особистість. Особливо в суспільстві, де бракує моралі”.

«Недокнига» в перерахунку на читача

Тривожний сигнал від учасників круглого столу “Просвіти”: за рік у державі видається менше однієї книги на людину.

Як ми повідомляли, у приміщенні Національної спілки письменників відбувся круглий стіл, присвячений ситуації з виданням і розповсюдженням української книги в державі. Його організувало ВУТ “Просвіта” спільно з НСПУ і Українською асоціацією видавців і книгорозповсюджувачів. Українська книга потребує дієвого захисту і підтримки держави — така констатація учасників зібрання. Невтішна ситуація і в книговиданні, і в книжковій торгівлі, і в бібліотечній справі. Про все це учасники заходу заявили у своєму зверненні до Президента України В. Януковича.

Фото Петра Антоненка

Петро АНТОНЕНКО

У вступному слові ведучий заходу, голова ВУТ “Просвіта”, народний депутат України **Павло МОВЧАН** наголосив:

— Я неодноразово виступав з трибуни Верховної Ради і заявляв, що не може бути чужа книга повноправним господарем на нашому ринку. Весь світ захищає власний книжковий ринок, адже це ще й великі прибутки. Ми розробили низку рекомендацій для уряду щодо захисту внутрішнього ринку. Такі диспропорції, які існують на ньому, немислимі. Книгорозповсюдження в Україні стало чужою справою, чужою економікою. Хто це контролює, хто “збирає капусту” на наших ринках, на чужому товарі? Якщо не вжити невідкладних дієвих заходів, то російська, а не українська книга буде тут господарем. Я подав своє депутатське звернення до Верховної Ради з пропозицією невідкладно провести парламентські слухання. Надто багато часу згаяно, і жоден уряд нічого не зробить, якщо ми не здійснимо таких законодавчих змін, щоб українська книга панувала на нашому ринку.

Три роки тому вже було підготовлено Концепцію гуманітарного розвитку держави, яку затвердив Указом Президент Ющенко. Але, на жаль, вона не стала законом, ухваленим парламентом. Вибори, інші політичні перипетії не дали її схвалити.

Гостро виступив президент Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів **Олександр АФОНІН:**

— Ми традиційно говоримо про Україну як країну, що читає. Але чи так це насправді? Може, десь хтось читає, щось почитують у вигляді електронних книг у метро. Але це не те читання, яке будує державу. За 20 років влада вбила у суспільстві потребу в книзі. Хоч книга — це інструмент, який формує особистість. Особливо в суспільстві, де бракує моралі. Щоб підтвердити тезу, що в нашому суспільстві вбито потребу в книзі, формуванні моральної, освіченої людини, наведу деякі дані. З 1994 року Україна продукує менше однієї книги на душу населення. Правда, тоді видавалося 7 тисяч назв, а за останній рік — 22 тисячі. Але якщо тоді середній наклад видання був 10—12 тисяч, тобто книга була доступною читачеві, то сьогодні, за накладу деяких книг менш як 500 примірників, така книга залишається хіба що віртуальною.

Торік одна авторитетна агенція провела соціологічне дослідження: що і як читають українці і чи взагалі щось читають? Результат сумний. Протягом року 82 % українців узагалі не купували і не читали жодної книги українського авторства.

Олександр Афонін навів статистику купівлі українських книг: у середньому українець за рік купує книг на 20 гривень. Це увосьмеро менше, ніж купують вітчизняну книгу в Росії, ушістнадцятеро менше, ніж у Польщі. А проти країн Західної Європи різниця в десятки разів, звісно, не на нашу користь. За минулий рік кількість українських книжок, що надійшли у продаж, зменшилася порівняно з 2010 роком на 25 %.

Промовець зазначив, що жодна держава, побачивши такі цифри, не залишилася б байдужою. Усі ці дослідження ми передали у відповідні органи влади, але реакції немає. А те, що чинили протягом останніх двох десятиліть, починаючи з нищення системи книгорозповсюдження, ліквідації книжкової торгівлі Укоопспілки, товариства книголюбів, і завершуючи тим, коли орендну плату для книжкових магазинів, видавництв, бібліотек прирівняли до орендної плати для бізнесових структур — нафтового, ресторанного, грального бізнесу, все це мало важкі наслідки.

Починаючи з 80-х років, європейські експерти зрозуміли: щоб вижити в інформаційній навалі, насамперед з Інтернету, люди просто мусять читати. Тоді ж європейські країни ухвалили програми захисту національної книги. Така програма, скажімо, існує і в Росії з 2004 року. Україна за 20 років такої програми не ухвалила, не сформувала стратегію захисту нашого книговидання. Протягом 15 років європейці проводять тестування дітей 8, 12 і 16 років щодо вміння читати, усвідомлювати прочитане, використовувати це в житті. Таких досліджень в Україні не проводили і не проводять.

Голова Національної спілки письменників України **Віктор БАРАНОВ**:

— Наше зібрання не випадково проходить у Спілці письменників, але розмова має вийти за її стіни, стати предметом загальносуспільної дискусії. Почну з авторського права і безгрошів’я письменників. У листопаді 2006-го групу письменників запросив Президент В. Ющенко. Я тоді йому сказав: “Вікторе Андрійовичу, є один прошарок у нашому суспільстві, щодо якого не виконується норма Конституції про те, що “кожен громадянин України має право на винагороду за свою працю”. Запропонував подивитися на досвід низки країн, зокрема скандинавських, де через державні структури книги вітчизняних письменників закуповують для бібліотек, шкіл, а певні відрахування йдуть на оплату праці письменника. Більше того, у нас, коли літератор виходить на пенсію, виявляється, що взагалі немає такої професії — “письменник”, і Пенсійний фонд не може призначити йому пенсію. Національні творчі спілки на межі виживання. Національна спілка письменників щомісяця має заплатити за оренду землі 62 тисячі гривень, це Будинок письменника в Києві, Будинки творчості в Ірпені, Ялті, Одесі. А ще 49 тисяч гривень щомісяця на опалення, податки, нарахування!

Світ стрімко змінюється. І нині його конструкторами стають режисери, поети, композитори, художники. Сьогодні роль культури зросла, як ніколи. Книга не просто дає інформацію, вона формує особистість. Дехто з чиновників, як Добкін у Харкові, на закид, що немає української книги, заявляє, що книга — просто товар і нехай конкурує з іншими товарами. Але книга — особливий стратегічний товар, який треба взяти під державний захист.

І більше конкретних справ. Ось я прочитав, що цей рік у наших польських сусідів проходить під гаслом “Польща читає книгу дитині”. Невже нам для цього треба чекати Указу Президента? Там зібралися інтелектуали й оголосили таку ініціативу. Наша Спілка письменників цього року теж проводить акцію “Подаруй школі книгу”. Долучайтеся! А щодо апеляцій до влади, то її треба переконувати, виховувати. Вона така, яка є, там, на жаль, чимало людей, які не знають імен українських письменників, самі мало читають. Про це їм теж треба говорити.

Голова Київської організації НСПУ **Михайло СИДОРЖЕВСЬКИЙ**:

— Декому з чиновників необхідно зрозуміти, що духовність і культура не вимірюються кілометрами ковбаси чи тоннами сталі. Тому пропоную продовжити цю наболілу розмову про долю української книги за участю гуманітарного блоку уряду, гуманітарної ради при Президентові.

Директор Департаменту видавничих справ і преси Держкомтелерадіо України **Олексій КОНОНЕНКО:**

— Часто запитують, чому в назві нашого комітету навіть не присутня книга і книговидання. А свого часу у нас існував Держкомвидав, потужне відомство, яке займалося всіма напрямками видання книги, її розповсюдженням, поліграфією. Натомість уже кілька разів переписували концепцію підтримки книговидання, зараз уже написали на 2013—2017 роки. Спочатку дехто вважав таку концепцію “недоцільною”, нині називають “передчасною”, а яким буде наступне трактування — невідомо. Хоч і концепція — лише перший крок, за нею йдуть конкретні заходи з фінансуванням. І навіть коли заходи затверджено і начебто профінансовано, часто наприкінці року читаємо у звіті: “Не виконано”. Пропоную до дискусії про долю української книги запросити не тільки гуманітаріїв, а й представників міністерств економіки, фінансів, податкову й митну служби. Бо як припинити безконтрольний вихід на наш ринок російської книги? Якщо на цю книгу на нашому кордоні буде накладено відповідне мито, то це захистить українську книгу.

Сьогодні Єреван проголосили “Книжковою столицею світу”. Нам, Києву, теж пропонували взяти участь у цій номінації. Але там обов’язкова умова — широка мережа книгарень. А всім відомо, яка ситуація з книгарнями у столиці, нам просто соромно було подавати заявку на це звання.

Директор видавництва “Мистецтво” **Ніна ПРИБЄГА**:

— Практично зруйновано колись розгалужену систему книгорозповсюдження. З одного боку народ збіднів, і не завжди людина може виділити гроші на книгу, але з іншого — якби й хотіла, то ніде купити. Якщо нема де і як продати книгу, як тоді існувати книговидавцям? Видавництва просто закриватимуться. Спочатку багато хто йшов у книжковий бізнес, книговидання, прагнучи заробити гроші. Зараз стихло: дуже важко швидко повернути вкладені кошти. А нам треба зберегти систему видавництв, особливо тих, що продукують достойні видання, інакше все здрібніє, якість виданих книжок суттєво знизиться. Ще одна тема — меценатство. Ми відійшли від радянської системи книговидання і не створили нової. Бракує законів про розвиток і підтримку меценатства. А чому б не долучити до справи відомі благодійні фонди Ахметова, Пінчука, інші?

Письменниця **Галина ТАРАСЮК**:

— Спілка письменників має стати центром пропаганди книги. І тут варто відновити ослаблені в останні роки контакти із закладами освіти, культури. А подивіться, якою низькопробною літературою зараз заповнюють шкільні бібліотеки? Хтось це контролює? Тут бідкалися про скорочення мережі торгівлі книгою. Проблема є. Та знаю цікавий приклад, коли жінка, продавши у Києві власну квартиру, створила приватний книжковий магазин і успішно веде книготоргівлю. Але скільки їй доводиться долати різних перешкод! А таких людей, ентузіастів книги необхідно усіляко підтримати.

Генеральний директор Національної парламентської бібліотеки України Тамара **ВИЛЕГЖАНІНА** навела тривожні факти щодо ситуації з нашими бібліотеками. Досить сказати, що за минулий рік ліквідовано майже сто масових бібліотек, по кілька на область. Бідність масових бібліотек загальновідома, але це чомусь не хвилює державних чиновників. Що говорити про звичайні бібліотеки, коли Національна парламентська останні три роки практично не отримує коштів на поповнення своїх фондів: ні на книги, ні на передплату періодичних видань. Про це говорила на круглому столі і представник Національної бібліотеки України імені Вернадського, однієї з головних книгозбірень країни.

Така неувага до друкованого слова, духовності просто дивує, якщо це навіть неувага й нерозуміння чиновниками, владою, що таке книга, СЛОВО, а не свідомий наступ на душу нації. А наступати є кому, і ззовні, і зсередини. Що ж, наступ спонукає до відсічі, опускати руки не варто.

Директор Видавничого центру “Просвіта” **Василь КЛІЧАК** зазначив: “Я нещодавно побував у моєму рідному селі на Прикарпатті. Заходив у сільську бібліотеку. І побачив: люди, мої земляки, селяни, читають! І діти, і дорослі, попри все, тягнуться до книги, до слова”.

Отож Україна читає. І читатиме! Просто на цьому треба стояти.

Богдан-Ігор АНТОНИЧ (1909—1937)

Таємничий сам для себе

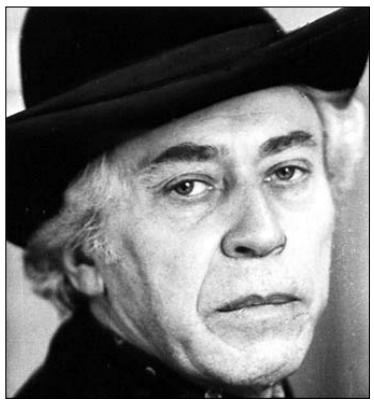

Упорядник і автор літературно-критичних розвідок лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка Володимир БАЗИЛЕВСЬКИЙ

У дно, у суть, у корінь речі,
в лоно, у надро слова...
Б.-І. Антонич

Він із тих поетів, які чинять опір освоєнню. Тому так багато *правд* про нього і такі вони суперечливі чи й полярні. Різночитання — підтвердження явища. Але й доказ недосконалості критичної думки, яка не може це явище опанувати повною мірою. У кожному конкретному випадку на те є свої причини. Тим більше, коли йдеться про поета, який зауважив, що він сам для себе таємничий.

Антонич примножував таємничість від збірки до збірки, щоразу дивуючи якоюсь незнаною досі гранню. Таємниця — складова і його внутрішньої біографії. Бо ж як пояснити, що він, лемко за походженням, який навчався правильно розставляти наголоси за книжками поетів зі східних областей України, опанував літературну мову настільки, що перевершив не одного з них, не кажучи вже про поетів-галичан, яких лишив далеко позаду. Як він, який учився у польській школі й лемківську говірку якого не завжди розуміли однокурсники — студенти університету, обернувся у Львові на “правдивого наддніпрянця”? Як пояснити, що, виникнувши на мовному роздоріжжі, він став всеукраїнським поетом? Та ще й одним із найсвоєрідніших?

Забудьмо банальності на кшталт наполегливої роботи над собою. Це зрозуміло. Незрозуміло, як незвично він розпорядився мовою, знання якої здобував із книжок, вивершивши за короткий, дарований йому долею час із глини слів (його вислів) свою химерну будову. Так мовби несповідима сила ударом біблійного посоха розбудила в його особі потужне джерело, що його властивості співмірні з цілющими властивостями звеличеної ним буйної рослинності лемківського краю.

Сталося те не відразу. Перша його книжка — тільки промацування шляхів. Спроба плавання в різних напрямках, здебільшого під чужими вітрилами. Приміром, “Осінь”, що круто навертає до Семенка.

Це — намагання оволодіти матеріалом, з’ясувати його можливості — синтаксичні, фонічні, ритмічні, естетичні. Це напружене вдивляння: слово як барва, й не менш напружене вслуховування: слово як звук, як інтонаційний хід. Часто вживана поверхнева чи й силувана алітерація: “і лисніє липовий, липневий липець, липучий і лискучий”, “шумить і шамотить шумка шума”, “в яслях яру ясний ястер ятрить яструба” тощо.

У “Привітанні життя” Антонич випробовує зовнішні ефекти, конструкцію фрази, вправляється у версифікації, намагається уникати ритмічного однострою. Цей інтерес до форми вже не повториться і через кілька років завершиться консерватизмом. Не повториться і юнацький відчай, що вирвався так безпосередньо у звертанні до музи: “Я не потраплю, я не зможу, я не зможу для тебе вирізьблювати, як діяманти, вірші, як дні кругом все гірші, все гірші”. Запевнення імпульсивне, скоробіжне. Від вирізьблювання Антонич не відмовиться. Дарма, що його кінцевий результат не завжди успішний: “В вазах строф цвітуть слова пахучі, мов квіти”. Пишно, але візуально не дуже зграбно: уявити вазу строф важкувато. Він це збагне потім і ваза обернеться на коробку. Як збагне й неплідність наслідування англійських романтиків і ближчого для зрозуміння Влизька. Тим більше, що моря він, верховинець, не бачив.

“Фонтануючі метафори” (Новиченко) ще тільки заповідалися, як і довжелезний багатоскладовий рядок, який Антонич уже пробує розтягувати, як гуму. Але не до повного видиху. За цю багатоскладовість йому перепаде від багатьох, зокрема від Маланюка й Павличка. Та чи справедливо? Саме така строфа — з подовженими аж до виснаження рядками — опорна конструкція Антоничевого вірша. Не тільки синтаксична, а й духовна. Дорогу до себе після виходу першої книжки Антонич подолав одним махом. Стрімко, як у казкових чоботях. Він говорив про свою тугу “за далеким, вищим”. Намагався пробитися до дна пейзажу, дна тиші, дна слова, щоб зрештою дійти висновку — “дно незглибне”.

У своїх пориваннях вживався у різні ролі, випробовував різні засоби. Незмінним лишався тільки культ природи. Незліченні форми її священнодійства вимагали “комплексного” освоєння. Тому марні спроби перетягнути поета на якийсь один бік. Він ідеаліст, містик і... грубий матеріаліст. Язичник і християнин. Він опускав небо на землю, але й вживлював їй *небесність*. Він реаліст, імажиніст, символіст і сюрреаліст в одночассі. Він у довкіллі і над ним. Бо тільки в такий спосіб можливі шукання універсального ключа, обертами якого відчиняється брама всесвіту.

Антонич задекларував розуміння мистецтва як синтезу шалу й розуму, але не був послідовним у відстоюванні цієї тези. Схилявся до агностицизму. Твердив про невидні й зачинені для розуму двері, відчинити які під силу тільки “чуттям несхибним”. Називав свої строфи формулами екстази, прямо підштовхуючи до думки, що прозріння можливі тільки в стані захвату. І він же сумнівався в правдивості й ефективності власних рекомендацій: “Чи само-

Весна

Росте Антонич і росте трава,
і зеленіють кучеряві вільхи.
Ой, нахилися, нахилися тільки,
почуєш найтайніші з всіх слова.

Дощем квітневим, весно, не тривож!
Хто стовк, мов дзбан скляний,
блакитне небо,
хто сипле листя — кусні скла на тебе?
У решето ловити хочеш дощ?

З всіх найдивніша мова гайова:
в рушницю ночі вклав хтось зорі-кулі,
на вільхах місяць розклюють зозулі,
росте Антонич і росте трава.

Вишні

Антонич був хрущем
і жив колись на вишнях,
на вишнях тих,
що їх оспівував Шевченко.
Моя країно зоряна, біблійна й пишна,
квітчаста батьківщино вишні й соловейка!

Де вечори з євангелії, де світанки,
де небо сонцем привалило білі села,
цвітуть натхненні вишні
кучеряво й п’янко,
як за Шевченка,
знову поять пісню хмелем.

16 квітня 1935

Різдво

Народився бог на санях
в лемківськім містечку Дуклі.
Прийшли лемки у крисанях
і принесли місяць круглий.

Ніч у сніговій завії
крутиться довкола стріх.
У долоні у Марії
місяць — золотий горіх.

Коляда

Тешуть теслі з срібла сани,
стелиться сніжиста путь.
На тих санях в синь незнану
Дитя боже повезуть.

Тешуть теслі з срібла сани,
сняться веснянії сни.
На тих санях Ясна Пані,
очі наче у сарни.

Ходить сонце у крисані,
спить слов’янськеє Дитя.
Їдуть сани, плаче Пані,
снігом стелиться життя.

Півонії

Червона молодість півоній.
Яка краса! Яке п’яніння!
Візьми моє чоло в долоні
й оборони, моя весіння!

Бо переслідує крізь морок, —
ще крок, ще крок, мене поцілить
мій друг найкращий і мій ворог
найзавзятіший, Боже милий!

Натхнення темне, музо вічна!
Б’є ніч і тіней чорні дзвони.
На чорнім тлі, мов кров трагічна,
півоній молодість червона.

Яворова повість
Мала балада

Мав дяк в селі найкращу доню,
дівчину явір покохав.
Почула плід у свому лоні
по ночі, п’яній від гріха.

Дізнавшись, дяк умер з неслави,
мов ніч похмурний був і гнівний.
Кущем, як мати, кучерявим
росте син явора й дяківни.

31 березня 1935

Зима

Кравці лисицям хутра шиють,
вітри на бурю грізно трублять.
О боже, стережи в завію
і людські, і звірячі кубла.

У ста млинах зима пшеницю
на сніг сріблясто-синій меле.
Назустріч бурі ніч іскриться,
привалюючи небом села.

31 березня 1935

Пісня
про незнищенність матерії

Забрівши у хащі, закутаний у вітер,
накритий небом і обмотаний піснями,
лежу, мов мудрий лис,
під папороті квітом,
і стигну, і холону,
й твердну в білий камінь.

Рослинних рік підноситься зелена повінь,
годин, комет і листя безперервний лопіт.
Заллє мене потоп,
розчавить білим сонцем,
і тіло стане вуглем,
з пісні буде попіл.

Прокотяться, як лава,
тисячні століття,
де ми жили, ростимуть
без наймення пальми
і вугіль з наших тіл
цвістиме чорним квіттям,
задзвонять в моє серце
джагани в копальні.

До холодних зір

Накрита неба бурим дахом,
мов бронза, ніч тьмяніє й стигне.
Як вбиті в ніч горючі цвяхи,
холонуть зорі в сині криги.

Насуплений, їдкий, запеклий
заслониш очі лунатичні,
бо твоє серце — чорне пекло,
середньовічне і містичне.

Тремти в цей вечір забобонний,
мов астролог, дивися в зорі!
Хай всіх, хай всіх, як ти, бездомних
пригорне ніч, вогонь і море!

Дует

Поволі повертаємось
у землю, як в колиску,
вузли зелені зілля в’яжуть нас —
два спутані акорди.
Сокира сонця вбита
в пень дубовий лезом блиску,
музика моху, ласка вітру,
дуб, мов ідол, гордий.

На тратві дня, що нас несе,
тіла слухняні й теплі
зростаються з собою,
мов два сни, два вірні квіти.
Мов шерсть кота, нас гріє мох.
Заміниш зорі в шепіт,

го себе не оббріхуєш ти в цих п'янливих, розспіваних віршах?" А сумнів — то втручання розуму.

Намагання потрактувати Антонича як стихійного лірика — хибні. Його екстаз — підконтрольний. Досить звернути увагу на те, як прозаїчно тверезо вибудовує він своє речення. Інакше й не можна, позаяк воно розтягнуте до самоуривання. Холодне раціо присутнє у найп'янкіших, найзапаморочливіших його віршах. Про цю зверхність розуму над пристрастю писав О. Зелінський. Він же звернув увагу на те, що в книжках Антонича мало людини. Ще менше — особистішого. То правда. Людина в Антонича — додаток до природи. Її складова. Один із виявів біологічної циркуляції, як і все інше — рослина, риба, птах, звір. Але в цьому ж сенсі — цебто опосередковано — вона присутня завжди.

Звертання до духовних предтеч прояснює талант, але не вичерпує феномена. Антонич не приховував свого захоплення Уїтменом. Та й за мотто до "Зеленої євангелії" виніс його думку, хоча й не послався чомусь на вчителя. Уїтмен — то першопоштовх. І — найпотужніший. Були й інші. Називають Тагора, Тичину, з осторогою — Бажана. Не називають Верхарна. Щоправда, ім'я це промайнуло в М. Ільницького, але в переліку. Неувага до Верхарна частково пояснюється тим, що він озвався в "Ротаціях" — посмертній і не всіма люблений книзі Антонича ("Мертві авта", "Концерт з Меркурія", "Кінець світу"). Це був "новий" і незручний Антонич — поет негації, який різко засудив "біологію" міста і мовби продовжив потужний мотив Верхарна.

Антонича називають життєлюбом і сонцепоклонником. Та й сам він докладав додаткових зусиль для самоміфологізації саме в цьому напрямку. Досить згадати низку його самоозначень: "поет весняного похмілля", "весни розспіваної князь", "дітвак із сонцем у кишені", "закоханий у житті поганин" і навіть — "майстер сяєв". Запевняв у дивовижний спосіб: "я є рушниця, радістю набита, якою вистрілю на честь життя". Чи й пристрасно вигукував: "О більше світла! Більше сонця!" Але він же й писав про гірке вино поезії: "суті світу ти не схопиш, не вирвеш віршем суті зла". І хоч декларував, що схрещує з громами слова́ "швидкі й доцільні", звучало це не дуже оптимістично, бо в тій же "Книзі лева" є свідчення й іншого характеру: "Символіка завбога наша, і орнаментика засіра".

Коли б поетів оцінювали за якістю епітетів, їх свіжістю і точністю, ряд вишикувався б не такий уже й довгий. Серед претендентів на лаври напевно був би Мандельштам. Але його епітети — за всієї незвичайності — вживлюються за принципом впізнаваності, схожості. Вони надаються передусім до зорового сприйняття. Є такі епітети і в Антонича: *оліянисті* пні, світло *тонкостебле*. Та є в нього й те, чого немає в Мандельштама: епітет як філософія. Як відблиск світоглядних засад, що відбилися в його поетичній практиці. Світ в Антонича... марнотратний. Чи є ще поет у світі, який вжив би цей епітет?

Саме марнотратністю світу й обумовлений біологізм Антонича, хміль його діонісійства, що напливає скупченням і перештовхуванням слів, яким затісно в коробці строфи і вони судорожно витягуються з ризиком її розвалити. Це доказ марнотратності світу... марнотратністю слів. Нечуваною за свіжістю метафорикою: "мох задуми", "чорні води ночі", "простягнуті долоні тиші над нашим вічним проминанням", "вітри ранкові, наче мітли, з стежок змітають ніч весінню", "зоря на промінь сперлась, мов на кий", "ніч, як чорний буйвол, в рогах місяць — шерсті віхоть", "з лопати хмари сиплються дощі, немов пісок дзвінкий", "в зелену ложку листка бере калина дощ, мов юшку", "і риби з моря моляться до риб із зодіаків", "із квіту, мов слимак із мушлі, виповзає запах", "коріння тиші, врослі в глину ночі". Вітер в Антонича "вимотався з тиші", весна "на кущ тернини метелик сонця знов пришпилить", інтим пов'язаний із констатацією загортання "у хутро ночі".

Антонич *пізнавальний* поет: у його тропах закодована несподівана інформація. А це означає, що він уникає баналізації. Про "розкоші молодого зору, слуху, дотику" та "блискучі мовні перемоги" Антонича писав Павличко. На його *важкувату* фоніку, малярські й музичні ефекти звернув увагу Л. Новиченко. Втім, як і багато інших. Людину "в широкій часовій і просторовій перспективі" зауважив у поета М. Ільницький. І він же охарактеризував його реальність як "нерозчленовану" даність.

Все так. Не розчленовуймо тільки цієї даності, не вимагаймо від Антонича остаточних відповідей — він їх не має. А коли б мав, повертатися до його текстів не було б потреби. Зник би один із наймогутніших засобів його емоційного впливу — те ірраціональне, що вловлюється як подих загадкової творящої субстанції. Ні, Антонич не виник на голому місці, як дехто хоче запевнити. Його "Видираю в заздрісної смерті пісні, п'яніння, ночі й дні" — парафраз із "Гофманової ночі" Бажана: "Я в смерті ще раз хитро видер кипучу ніч з натхненням і вином".

Опирався він, як було вже мовлено, й на інших. Але річ не в тім, скільки і що він у кого взяв, а чи стало це його власністю. Ідея вічної трансформації матерії — теж не його ідея. Він тільки підтвердив її циклічним колообігом лемківської флори. І виробив свій бароковий, притягальний за незвичайністю стиль. Стиль, у якому дивним чином поєдналися майже безособовий ліризм з інтелектуалізмом.

Читання Антонича — це й долання перешкод. Зокрема — інерції заколисуючого прийому. Але це й прилучення до таїнства народжень і смертей. Таємничий сам для себе, Антонич радив молитися зорям, аби ті дарували "життя величне і страдальне", казав, що розуміє мову звірів, чує, "як шумлять комети і зростають трави", звертався до рослин із проханням навчити його "зросту, буяння, і кипіння, й хмелю". А ще переконував, що він був хрущем, обертався на "звіря́ сумне і кучеряве". У паперах, що лишилися по його смерті, є такий запис: "Сестра Антонича — лисиця".

Як не згадати при цьому Франциска з Ассізі. І як не пожаліти, що батько Антонича змінив доречне в контексті творчості сина прізвище Кіт на дзвінке, але чуже Антонич, яке тому й дзвенить, що в ньому циркулює кров поета. А може, то була підсвідома спроба врятувати дитину від передчасної смерті — смерті Кітса?

Кіт, Кітс... Обидва народилися в одному місяці. Антонич пережив Кітса на два роки. Його родове прізвище цілком вписується у його ж концепцію світу. До того як стати хрущем, він уже був... Котом. Ще один знак фатальної таємничості? Є певна силуваність у цих міркуваннях. Та що тільки не спадає на думку, коли углибаєш у цього поета.

заміниш кров у зелень і музику.
Небо світить.

Де берег дня, за морем неба,
сплять вітри майбутні
і наші вірні зорі —
наші долі ждуть в заморях,
поки не здійсняться
з землі наказу. Все несутнє
відкинемо і лиш екстазу
чисту візьмем зорям.

Болить натхнення крові.
Брови, мов дві стріли, колють,
і мур мелодії над нами, мов луна велика,
немов крило вітрів.
Від зір залежить наша доля.
Гориш рослинна й спрагла, мов земля.
Ти вся музика.

18 травня 1936

Країна благовіщення

Завія зелені, пожежа зелені,
і квіття курява, і солов'їні схлипи.
Столи весільні — ох — столи не встелені,
і бджіл тьма-темрява,
і молитовні липи.

В ромашок спів слимак
дороги ввився круто,
і ранку кіш, що в ньому птаха —
сонця помах.
Задума — не задума, смуток і не смуток,
це на країні цій трагічна папілома.

Мов два дракони,
сонце й місяць, зорі-галич,
і білі села, й білий жар, і біліть куряв.
Шевченко йде — вогонь, людина, буря —
і дивиться в столітню далеч:
в вогні пробуджена
князівна.

Хай на очах землі печать —
тьми чорна штольня!
І день не день, і ніч не ніч,
і спів не віщий нам.
О земле, земле батьківська,
клятьбо бездольна,
моя країно благовіщення!

10 березня 1936

Дзвінкова пані

В'їжджає віз на третю греблю ночі.
Хто нас, вітре, кличе?
Чи скоро вийде нам назустріч
білий схід, мов олень з бору?
І ти для мене дивний,
і я сам для себе таємничий.
Мій віз, мов птах, два крила куряви
здіймає з вітром поруч.

Дай карти, пані квітня,
карти дай і ворожи з долоні!
Я їду в радість дня,
я їду в смуток ночі, чуєш, серце?
Ех, ти не чуєш, ні! Тож граймо
в карти! Заколиш на лоні
бездонної весни! Сип вітер в сни
і зорі сип, мов скельця!

Тож граймо в темні карти долі!
Хай це, може, карти смерті.
Приходь, струнка княгине, дзвінко
й розсуди мене і вітер!
Нас двох сьогодні забагато.
І обидва ми уперті.
Хвилину дай, хвилину дай!
Дарма при зорях пальці гріти.

Мій дім за третьою зорею.
В ньому жде мене кохана.
Заходить ніч увита в клоччя сну,
що від проміння тонше,
зір цвяхами прибита до землі,
де плещуть аж до рана
останні солов'ї, що миють крила
у сходячім сонці.

В зорі рожевих пальцях карта
смутку затремтить і в'яне.
Хвилину дай п'яніти!
Впитись дай собою до нестями,
а карту смутку — карту злу
в криницю вкинь, рожева пані,
і віз мій поведи горою
понад всі зрадливі ями!

Долина третіх півнів.
Ранній плюскіт щиглів у блакиті.
Роса на сивих квітах —
поволока з золотого клею.
Із пелюсток долонь летять слова
у молодість сповиті;
кохана, вітер, пані дзвінкова і дім,
що за зорею.

13 лютого 1936

Дім за зорею

Струмує гімн рослин, що кличуть
про нестримність зросту,
і серцю, мов по сьомій чарці,
невисловно п'янко.
Від'їду вже. Тут був я тільки
принагідним гостем.
До інших зір молитимусь
і інших ждатиму ранків.

Набрезклі пуп'янки бубнявіють
в клеїстій піні,
як зорі до рослин, зустрівшись
в поцілунку, липнуть,
і крізь лійки фіялок
ніч фільтрує чар весінній,
аж пригорщами пахощів
у чаші квіття сипне.

Зелена ніч рослин
душна екстазою знемоги,
у скорчах розкоші кущі,
коріння й пальці й листя
насіння вибухає,
й місяць коле землю рогом,
аж згасне днем закритий,
що, мов змій, за ним іскриться.

Коріння в черепах мерців
сукате й соковите,
життя встромляє свердли
гудзуваті в кубла смерті,
і дуб прискакує до дуба —
два боги сердиті,
ударивши з розгоном в пні,
сплітаються уперті.

Вирують кола світляні —
невловні мотовила,
ось благовіщення світанку —
й сонце ніч розмеле.
Пий сьому чарку радощів!
Хай серцю хміль і крила!
Поезії кипучої і мудрої, мов зелень!

Живу коротку мить.
Чи довше житиму, не знаю,
тож вчусь в рослин сп'яніння,
зросту і буяння соків.
Мабуть, мій дім не тут.
Мабуть, аж за зорею. Поки
я тут, інстинктом чую це:
співаю — тож існую.

Сурми останнього дня

Стоповерхові кам'яниці сплять,
немов потомлені звірята,
географи малюють
зорі крейдою на неба мапі,
в рудому сяйві ліхтарів дощу краплини,
мов пісок крилатий,
і місяць золотим котом
лежить у мене на канапі.

Ржавіють мертві риби у басейнах,
вуголь і троянди чорні,
купці й роздягнені дівчата,
в'язні в тюрмах і поети.
Оркестра полісменів дме меланхолійно
в труби і валторни,
коли міщанський бог рахує
зорі, душі і монети.

Живуть під містом, наче у казках,
кити, дельфіни і тритони
в густій і чорній, мов смола,
воді, в страшних пивницях сто,
примарні папороті, грифи
і затоплені комети й дзвони.
— О пущо з каменю,
коли тебе змете новий потоп?

1 травня 1936

“Щасливий той, хто це життя полюбить
І не розлюбить в час лихий так само”.

* * *

Обновився образ. Спить мала дитина.
Схлипнуть Божі ризи. Стежка заросте.
Там Петровий камінь
царство нам відчинить
Й перекотиполем понесеться в степ.
Заспіває вітер в зайчиковім вусі.
Світиться криївка в крапельці роси.
Сниться Бог предвічний
зв’язковій Марусі.
Впокоївсь під серцем незачатий син.

Ніч і день

Тоне час — у беззвучність і спокій,
У божественний рай молодий...
В час такий в Шлях Чумацький стоокий
Не ходи, не ходи, не ходи!
Але що нам слова застережень —
Ми народжені з Молока
Того часу, що Богу належить,
Того дня, що летить, як ріка.
Сурми клич — поспішай за добою!
Втиште голос: мовчіть до небес...
З краю в край ми підемо з тобою.
Ми підем. Ми підем. Ми підем.
В тихоясні і зорі, і води —
В шелестіння вишень і пісень...
І підуть з нами люди й народи:
Ніч і день, ніч і день, ніч і день.

* * *

Глибока північ. Порохи
Піднялись до верхів’я Слова.
На мить одну здригнулися віки —
І знову безгоміння пише повість.
Втрамбується опалий пил доріг...
В опалі всі: й давно на землю впалі,
І ті, хто відпочити в землю ліг,
І ті, що в любощах повіялися в праліс.
Прадавній сон розписує думки —
На куполі стремлінь впирається у стелю...
Лягають в ніч нові й нові зірки —
Між русла доль, й на берегах ріки,
Що в небесах тече до янголових келій.
Ніч вість несе, розвиднюється день.
Розплющить око предковічну тайну.
Й небесну синь пониже сто пісень
Про гін життя в глибинах життєдайних.

* * *

Співає місяць срібло зір.
Глаголить глід: гляди й не бійся...
Народжується перший вірш
Із давніх митів праарійських.
З вогню розквітлого струмить
Мелодія дзвінкого щастя.
Здригнеться вечір... Й водномить
Закаменіє в снах квітчастих.
Над Бугом божичі лягли
Спочити до приходу Бога.
До глею хилиться полин —
Сльозу торкає відвологлу.
Гірчить Руїна крізь туман.
Мовчить гарман на всю Вкраїну.
Співає тихоплинний Сян.
Дніпро бурунить кров кармінну.
У ніжних заводях лягла
Пломінна тиша вечорова.
Живі схилились край стола.
Говорить з мертвими діброва.

Веснянка

Сніг потахає в слід лисиці.
Весна уткнулась сонцем в губи.
Запахло поле. Срібна птиця
Останнє пір’я з неба губить.
Холодна вогкість день купає —
Повіє вітер з-над потоку...
В одну хвилину срібна пані
Майне душею в степ широкий.
Й задріботить озиминою
Дівча — легеньке, як повітря...
Й Еней зустрінеться із Ноєм
В ковчезі, зітканім зі світла.
І попливуть на ясні зорі,
На тихі води, в край веселий —
Шукати юнок гострозорих,
Купати в сонці яру зелень.

Богдан ЧЕПУРКО
Стигми розвидненої душі

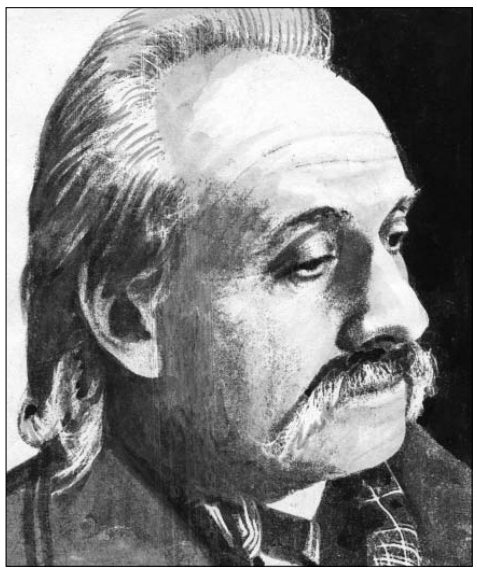

Чільний представник українського модернізму в сучасному письменстві народився 26 серпня 1949 року в с. Осівці Бучацького району Тернопільської області. Поезія Богдана Чепурка — образно формулятивна й потужно заряджена позитивною енергетикою та світлоносністю.

Все пройде, як вода,
відганяючи тугу і страх.
Гей землице свята,
пригорни мою чисту одежу...
Гей дружино моя —
наречена стоїть в головах!

* * *

Так поволі дерева ростуть,
Углибають у небо вітри —
Не забудь, не забудь, не забудь...
Говори. Говори. Говори.
Знову я. Знову ти. Знову ніч
Залягла у глибокі поля.
Три зорі некаштанових свіч
Не горять, не горять, не горять.
Розшумілись у безвіч віки.
Впало сонце за сиву зорю.
Знову день говіркий, говіркий.
Говорю. Говорю. Говорю.

* * *

Дух води, як пісня, заливає
Аж по обрій сяйво піднебесь...
Я ще є, а вже мене немає –
День новий у полум’ї займивсь.
Ляскають петрові батоги.
Стеляться думки траву зруділу пасти.
Вдягнеться душа в сорочку з рясту.
Кров’ю цівкає калина із могил.

* * *

Ой на горі огонь горить:
з космічних субмарин
Летить життя нам в літо кучеряве.
Герань вже відцвіла над прірвою. І трави
Встеляють схили ніжних верховин.
Повився вздовж стежини
подорожник в даль нестримну.
Тремтять оновлені ялиці
на мелодіях світання...
І в цю, надхненну світлом
тисяч сонць, хвилину
Знов цвіт співає
про солодку дрож кохання.

* * *

Гучать гучки. Стошумне розмаїття
Дзюрчить струмками, жебонить стооко.
Потоки вод спадають, й ті високі стоки
Розкручують роки й тисячоліття.
Летить ріка свідомості крізь нас –
У нескінченності струмить
і над-, і підсвідомість.
Дозріла у душі божественна готовність
Позасвідомістю оновлювати час.
Сузір’я зір, і рос, і рас духовні ризи
Торкають кров і пісню раз у раз.
Й обніме радість нас, і світло боже бризне
На душ людських святий іконостас...

* * *

Рельєф України — як думка — глибокий.
Вдивляється в обрій Шевченкове Око.
Розверзлася Слова заверстана Книга.
Врізаються в душі вулканів недвиги.
Розкраяли кручі — і серцю не жалко! —
Долоні чорноземів на кавалки.
Дозріла надія на плесі дунаїв,
Що й серце вкраїнське
Бог плугом розкрає.

Ярами — Червоним,
Святим і Холодним —
До крові вглибається голос Господній.
На Канівських кручах,
на Київських горах —
Бог-Батько із Сином розп’ятим говорить.

* * *

Замурована Полтва проспектом Свободи.
В Боже вухо шепоче тихий стогін води...
Б’ється в мури похмурі,
між камінь колобродить,
Виривається з пащі століть і годин.
Затамований подих підземного русла
Чують леви і люди крізь ночі і дні.
Кров джерельна
потоку задихнулась, загусла.
Зорі в небі не знають —
риби плачуть чи ні.
Полтво, Полтво — Полтаво неслави,
Закували навіки. Зацькують і Дніпро...
Б’є годинник на ратуші.
Козака обезглавлять.
Витре кат із Підкови ще не висохлу кров.

* * *

Лопоче п’ятами душа
у віртуальних ружах —
Бузок божественно у пам’яті запахне...
Спімни той час, коли біжить навпроти
дзеркало калюжі —
Із цвітом яблуні в очах золотосвятних.
Й нова народжується сила у Ковчезі —
Найправедніша в Ноєвім човні.
Й схилився Бог над томиком поезій.
Й однаково, чи мій це том, чи ні.

Життя

Ховає хвоя в холод опівнічний
Гарячі витівки грибів і квітів.
Навшпиньки ходить
спокій споконвічний —
Там, де сміялись янголи і діти.
Давно покрила всіх китайкою Покрова.
Там, де ліси шуміли й гнулось верховіття,
Із гір високих у глибокий Провал —
Провалюються в мох тисячоліття.
“Ти хто?” — запитує мурашка в дуба,
Що не линяє під стома вітрами...
Щасливий той, хто це життя полюбить
І не розлюбить в час лихий так само.

Великдень

Вже Бог воскрес,
і біг життя не спиниться ніколи.
Здоровля чисте
розливається на сині луки.
Христос ожив, хоч виданий
іудами на смертні муки —
Доріжка йде крізь терни
й гомонить на всі околи.
Леліють люди почуття
в садах сердечних раю.
Веселий день з радіння пряжу
в’яже й розсипає світло.
Найперші стебла крають землю.
Й ту, що скраю,
Бере найкращий легінь в ніч розквітлу.
Ночами водять хоровод
дівчата на кохання хорі.
Виблискує ріка, розрізана
надвоє місяцем уповні.
Поблякли на небеснім лику —
в даль летючі зорі.
Струмить із надр землі і космосу
в чарки вино любовне.

* * *

Сніги уявні заморозять обрій.
Калюжі візьмуться тонесеньким льодком.
Душа всміхнеться новорічно-добра —
Одним-однісіньким народженим рядком.
А інші всі тулитимуться словом
До первозваного, народженого днесь...
Чи відгукнеться він
в душі чиїйсь потому —
Об нетепер спіткнувшися колись?

м. Львів

Марія ГУМЕНЮК (КУЗЕМКО),
письменниця,
народний депутат ВР І-го скликання

Золотий ключ української нації

Закінчення.
Початок у ч. 17 за 2012 р.

А тепер від дорослих перейдемо до дітей: що ж відбувається з маленькою *українською дитинкою*, в якій закладений код української мови, а її батьки (вихователі) з перших слів учать розмовляти російською? *Такі батьки забруднюють енергетичні центри дитини темною енергетикою* російської мови і заробляють собі карму і перед дитиною, і перед Україною. Дитина не винна, що її долю самочинно змінили на початку життя. Якщо ж центри очистити, то можна побачити і сам код, і його колір, і кольори центру. Все відновиться і почне працювати, але таке очищення — болісний процес, бо воно приходить через страждання, до того ж, його може зробити тільки сама дитина, коли виросте й усвідомить шкоду, завдану їй.

Якщо людина народилася в Україні, але переїхала в іншу країну, то її український код не зникає, але, підпадаючи під вплив енергетичного поля іншого егрегора, вона може послуговуватися українською мовою лише у домашньому вжитку і серед українців, в усьому ж іншому повинна підпорядковуватися мовним і конституційним законам тієї країни, в яку переїхала. Відповідним чином мають поводитись і ті, хто приїхав в Україну.

У разі народження за кордоном дітей, українські душі проходять для свого народження спочатку через український егрегор, а потім через егрегор тієї нації, в якій народжуються, — туди їх притягує карма. В українському егрегорі вони отримують усе своє спорядження українця, а в егрегорі іншої нації отримують кармічні записи у своїх центрах. Коли ж в українців народжуються неукраїнські душі (батьки у них кармічні), то такі діти вже *отримують інший код,* код тієї країни, через егрегор якої проходили перед народженням. А вже любов до України та української мови їм прищеплюють батьки. Головне коректно поводитися на території іншого егрегора й відчувати відповідальність перед своїми дітьми та нацією.

Двомовність — дуже небезпечна річ. Це передостання стадія смерті нації. **Зникає мова — зникає нація**. Коли б українці підключилися до російського егрегора — Україна втратила б свою незалежність і державність. Отже, русифікація України — це продовження загарбницької війни, розпочатої з другої половини XVII століття. Це продовження окупаційного режиму в політично-інформаційному полі. *Русифікація українця — це мутація його особистого кодового узору, а русифікація України — мутація національного кодового узору.* Вона в Україні породила не один рід “мутантів”: згадаймо історії зрад серед багатьох поколінь. Це тяжка карма, яка лягає на плечі наступникам і продовжувачам роду, допоки не з’явиться той, хто усвідомить і почне очищати свою ауру, міняючи цим родовий візерунок. *Двомовність* — ще лише розкол свідомості, але *русифікація* — вже її руйнація. *Це велике забруднення*. Повна русифікація — **остаточне відречення від своєї нації, злодійство і зрада**. Ось який вигляд має душа, яка, втілюючись, отримала від українського егрегора дари життєзабезпечення, а назад не повернула, заробивши, таким чином, карму.

Варто сказати і про *діаспори в Україні*. У першому поколінні — це люди, народжені в іншій країні під іншим егрегором. У них працює код нації, в якій вони народилися. Зовсім інша ситуація в їхніх дітей, народжених тут. Навіть якщо батьки цієї дитини не мали українського громадянства і не приїхали на постійне місце проживання, *ця дитина — українська*, тому що її поява на землі стала можливою тільки завдяки українському егрегору, який забезпечив її усім необхідним для життя на землі. До того ж, вона отримала власне завдання, пов’язане з Україною (тому і народилася тут!), незалежно від того, чи усвідомлює себе українцем або українкою, і де буде жити потім. Не розуміючи цих процесів, люди багато страждають і втрачають. Для прикладу можна назвати і М. Гоголя, і М. Булгакова, і А. Ахматову, і М. Бердяєва, і О. Блаватську та багатьох інших, чиє життя пішло нижчою лінією їхньої долі (через драми потрясінь та великі страждання!), оскільки вони несправедливо вчинили щодо української нації, коли відреклися від рідної мови. Все одно вони — українці, незалежно від того, якою мовою користувалися, бо прийшли у світ з кодом України, тому уся напрацьована ними енергія творчого здобутку після смерті перейшла в український егрегор.

Невиконання взятих душею зобов’язань перед егрегором не минає безслідно. У такої людини перекритий канал щастя, здоров’я та ін. Оскільки в Україні таких людей багато, то можна стверджувати, що наше суспільство хворе: фізично, психічно, ментально і морально. Хвороби його фізичного тіла мають здебільшого не-фізичне походження. Неврози, психічні розлади, роздвоєння особистості — від нелюбові або байдужості до своєї нації, її мови, минувшини і традицій; серцево-судинні — від недостатності любові до нації тощо. В Україні 48 % сімей, у яких хтось сидить або сидів у тюрмі. Чи ж це не показник духовного падіння і внутрішнього конфлікту?

Російська мова в українську ауру людини і нації вносить деструкцію — руйнується гармонія і створюється дисгармонія. Українське інформаційно-енергетичне поле несе в собі абсолютно інші морально-етичні та духовні цінності, що радикально відрізняються від російських. Тому вони — два антагоністи, тому ці мови перебувають у постійному конфлікті між собою.

Тотальна повзуча русифікація спричинилася до смертельно небезпечної хвороби, яка має умовну назву “український суїцид” — **агресія українців проти себе самих.** Усі природні катаклізми — це реакція Землі як живого організму на те, що посилає їй людина, — енергетику, емоції. Адже енергетика егрегора-нації-людини-землі має жити в гармонії. Коли ж у жовте світло українськомовного енергетичного потоку, який насичує своєю енергією нашу землю, скидають чужу їй темну енергію — виникає конфлікт. Він породжує протест в енергетичному полі землі. Земля виборсується як може, бунтується через затоплення, паводки, пожежі, обвали, вибухи шахт і будинків, зсуви ґрунтів, шторми на морі, катастрофи на землі, воді та повітрі, отруєння вод та земель тощо.

Із втратою духовних цінностей неминуче виходить з ладу двигун, що є основою фізичного життя — енергетичний життєдайний потік. *Енергетичні центри людини, хворої на СНІД,* повністю забруднені. А що таке *імунна система* в духовному плані? **Це захист від зла. А імунодефіцит — це неспроможність людини протистояти злу.** СНІД — це ще і *космополітизм*, тобто розмивання духовних правил, уседозволеність на духовному рівні, бездуховність.

Отже, причини хвороб закладені ТАМ, в енергетичних центрах, тому і вилікувати фізичне тіло практично неможливо. Хвороба ***лише завершується*** у фізичному тілі, а корені її знаходяться вище. Потрібно лікувати душу. Без лікування свідомості-душі вилікувати фізичне тіло неможливо. Насамперед треба повернути собі національну свідомість, повернутися до українських коренів. Якщо це в дитинстві забрали батьки — напрацювати тепер. І розмовляти та думати українською мовою. Тільки тоді енергетичні центри почнуть очищатися, а через очищений канал потече енергія життя.

Тотальна русифікація України, поставлена на державний рівень із застосуванням репресивного механізму — це нечувана політика українського суїциду, коли державний апарат знищує свою ж націю. Проте політикум, який за природою своєю є або неукраїнським, або антиукраїнським, не реагує, і **українська нація продовжує балансувати на межі життя і смерті.**

Мова — дуже стійка енергетична одиниця саме тому і тільки тому, що вона йде з Високого Божественного Джерела. Але її розвиток потребує свободи. Відрадно хоча б те, що навіть коли вона опиняється у застінках, то і там може жити і перемагати. Бо навіть якщо відібрати в українця усі свободи, мовлення також, то і тоді у нього буде свобода в невисловлених думках. Якби можна було записати хроніку думок української нації протягом XX століття, ми б отримали несподіваний результат — ментальний відбиток *безперервної* боротьби за державну незалежність України. І це завдяки серцевим енергіям, які несуть вібрації любові та патріотизму. І доки жива наша мова, доти ніхто не зможе нас підкорити. Тому українська мова така небажана для антиукраїнських сил. А вона живе до того часу, поки потрібна нації. І так виходить, що не зовнішній ворог нас може знищити, а ворог внутрішній, який робить нас спочатку енергетичними покручами, а потім — мертвяками. Ось тому і прозвучала на початку фраза “Якби ж то!” Золотий Ключ — це гарно, це щастя, але... ми приводимо до влади тих, хто не здатний взяти його до рук.

Наближаючись до святкування дати прийняття Акту Незалежності України, який для мене є святим, є іконою мого життя, мушу з сумом констатувати: в Україні немає України, тієї України, яку Верховна Рада І скликання заклала у своїх перших документах — Декларації про державний суверенітет та Актові Незалежності.

Запис у Декларації про те, що “суверенна **національна** держава розвивається в існуючих кордонах на основі здійснення **українською нацією** свого невід’ємного права на самовизначення”, і що “будь-які насильницькі дії проти **національної державності України** з боку політичних партій, громадських організацій, інших угруповань чи окремих осіб переслідуються законом” (що підтверджується і Актом Незалежності), який проголошує **“створення самостійної української держави”** і всеукраїнським референдумом 1 грудня 1991 року, сьогодні здається фантастикою. Я хочу запитати чинне керівництво держави: де та **Українська національна держава,** на якій мапі світу вона розташована, і де ті органи влади, під кару яких підпадали б антиукраїнські сили, які мають переслідуватися законом? В Казахстані, наприклад, зняли з передвиборного марафону кандидата у президенти через “недостатнє знання державної мови”. І нам, українцям, не соромно? Хоч би на прикладі Казахстану повчитися, як захищати свою державну мову. І де той гарант Конституції, який гарантував би дотримання конституційної норми щодо державної мови? Коли в нашій країні перша особа почне відповідати за недотримання Конституції? Поставила я ці питання і побачила, які вони риторичні сьогодні. І чи варто вже говорити, що коли державну мову поставлено на межу виживання, то чи не діагноз це усім президентам? Адже **усе починається з МОВИ й усе закінчується мовою.** Так може зникнути на планеті ще одна нація з давнім корінням. Тяжка карма впаде на плечі *усіх*, хто міг щось зробити, а не зробив.

Ось такий чи приблизно такий аналіз мала б зробити Україна за двадцять років незалежності. Порятунок наш у виборах, які можуть внести бажані зміни. Мусимо думати, аналізувати, аби вкотре не наробити лиха у своїй хаті. Завжди слід пам’ятати, що перемога української мови в Україні — це перемога життя над смертю! Адже **питання української мови є найпершим і найважливішим питанням безпеки України!** А скажіть, хто з президентів незалежної України *розробив* концепцію розвитку української мови як державної *і впровадив* її у життя? Хто з них видав *Указ про захист української мови* в межах України, як це зробила королева Англії, видавши Указ про захист англійської мови в межах Великобританії, як це зробив президент Франції, видавши Указ про захист французької мови в межах Франції, як це зробив президент Росії, видавши Указ про захист і поширення російської мови? А ніхто! Чому? Бо не було українського президента, а були президенти України! Якщо в Україні з’явиться український президент, то йому українці ставитимуть пам’ятники із Золотим Ключем у руці, а його ім’я стане символом української нації, як ім’я її національного генія і пророка, будівничого української мови, Тараса Шевченка.

А який Кабінет Міністрів усіх часів незалежності *виділив кошти* на впровадження у життя Програми розвитку державної української мови? А жодний! Не було українського Кабміну, були кабміни України! Тому нація і досі посилає до Бога сигнали SOS щодо мови, яку протягом багатьох віків у нас відбирали різними Указами, заборонами та репресіями на державному рівні, і на тому ж державному рівні її нам не повернули досі. Ось тому ми й живемо в облозі злиднів, невиліковних хвороб, бід, нещасть, суцільних катастрофічних ситуацій та суїцидальних станів. **Допоки Україна не ЗАГОВОРИТЬ УКРАЇНСЬКОЮ, доти нас буде лихоманити від негараздів.** Адже Україна — не лише територія, Україна — щось набагато більше, це нація з її духовними, національними (не лише матеріальними) запитами.

Нація, яка не розвиває власної духовної свідомості і не захищає своїх духовних надбань, приречена бути підкореною. А нація, яка не виробляє духовних знань, стає духовно зубожілою і породжує покручів. Смертельна загроза, яка нависла над нами, може призвести до повного зникнення нації внаслідок тотальної інформаційної окупації через поглинання нас російською мовою, через винищення тих слабких ще паростків свободи і демократії, через перекручення української історії, нищення пам’яток архітектури, музеїв, театрів та української естради. Унаслідок цього можуть швидко зникнути багатовікові духовні надбання нашої давньої нації, а ми, розпорошені, будемо не здатні протистояти російському засиллю та захистити цілісну недоторканність і духовність нашої країни, зберегти чистоту її високої духовної свідомості. Повзуча тотальна русифікація зробить більше, ніж російський чорноморський флот у Криму. На агресивні дії останнього відреагують не лише українські Збройні сили, а й світова громадськість та нормативні міжнародні документи. А на русифікаторські дії у нас немає захисту ззовні, окрім захисту нами самими своєї свідомості. Не допустити тотального наступу на Національну Ідею, на пригнічення Національної Мови, втрати Самоідентичності — завдання кожного з нас. Зберігаючи і захищаючи українські національні цінності, ми вчимося дбайливо ставитися до цінностей інших національних меншин. Ми готові бачити у них своїх партнерів і добрих побратимів. Ця боротьба — щоденне долання всього перекрученого у самих собі. Ми зможемо, не дивлячись навіть на те, що на двадцять першому році Незалежності України нація й досі не отримала свого Золотого Ключа, бо ми — сильний народ з давнім міцним корінням. На жаль, перший президент України не думав про свій головний обов’язок, другий заявив, що “Українська Ідея не спрацювала”, не тямлячи, що каже, третій знав і міг, але перед самими дверима зупинився, а четвертий вже не цяцькався — вхопив у руки і розламав Золотого Ключа на дві половини. В української нації вже немає вибору поза боротьбою. Як писав І. Франко: “Мусимо навчитися ***чути себе українцями***” і скласти докупи розламаного Золотого Ключа, без якого нас не існує!

“Гном не зробить з нас раба,
В небі крил не відруба”.

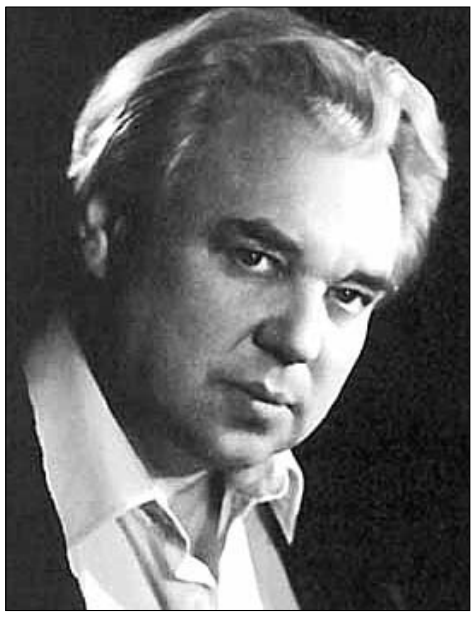

Володимир БРОВЧЕНКО

На білім світі будем не останні

Братові

з нагоди виходу у світ збірника “Народні пісні у записах Павла Бровченка”

Великий Боже наш, іже єси,
Дай сили і свободу ріднокраю!
З дитячих літ знайомі голоси —
Безмежний світ пісенної краси —
Я і донині в душу прикликаю.

По всіх кутках цвіли вечірні хори —
До скону віку того не забуть, —
Не вбили війни їх, голодомори,
Не заглушила окупантів лють.

Плугатарі стожильні, й жниварі,
І молоді співали, і старі,
Натруджені в степу та на городі.
Любов і туга прагнули зорі,
І небеса світліли од мелодій.
Співали на весіллях і хрестинах,
А то і по роботі, без нагод —
Усупереч неправдоньці заброд! —
Вродились ті пісні не в палестинах,
А там, де загніздився наш народ.

Ти їх почув, мій брате, навесні
І висіяв зерном на нотнім стані.
Допоки житимуть ті золоті пісні,
На білім світі будем не останні.

Диптих на сполох

I

На майданах гарцюють кривляки.
В товстосумів по вінця пихи.
Від салютів притьма з переляку
В небесах помирають птахи.

А імперці ізнов есесерять,
В храмах правлять не наші попи,
І готують чужі режисери
Нам нещастя на гори й степи.

Ой, світанки мої чорноброві,
Бороніться, бо йде ненасить.
Ой, трава-мурава, муравйови
Вже готові тебе покосить...

II

Братани дурноголові,
Будьте мудрі та здорові
В діях, поступі, у мові,
Не товчіться, як в полові,
Умирайте від любові,
А не в бійках за грошву
Чи за вілли люксусові
І не мучте ледь живу
Нашу мрію світову...
Утопаємо в омані.
Українонька — на грані.
Торжествують воріженьки,
Заганяють волю в кліть.
Отверзайте, браття, зеньки
Та в борні її любіть.

* * *

Довкілля знову зеленіє.
Кругом захланні глитаї.
Уже й на Хуторі Надії
Замовкли нині солов’ї.

Вже обезволіли з розпуки
Батьки, сестриці та брати,
Бо обсідають чорні круки
Недоруйновані хати.

Хто нас од сплячки розворушить?
Де суверенний той “гарант”,
Що порятує грішні душі,
Які плюндрує окупант?

Село моє, степи безкраї,
Моє страждання і едем,
Нас завойовник не здолає,
Коли гуртом на бій підем.

Майстри на штуки і науки,
А не раби коло сохи!
І не забули наші руки,
Як насталити обухи.

Іванові — на спомин

Не засмучуймось, Іване!
Хрунь до Сонця не дістане...
“Жухне жах на ножах
На далеких рубежах...”
І донині та балада —
В днях нових мені відрада.
Бо твоя безсмертна рима
Не заскніла під дверима
У подобі прохача,
А неправду добача,
До неволеньки не звикне!
Тож пора трощити вікна,
Бити морди обормотам
Всенародним розворотом.
Гном не зробить з нас раба,
В небі крил не відруба.

Невигойні сни

Щоночі мені, старому,
сниться дорога додому,
степ, від яруги і до яруги,
од лісосмуги до лісосмуги,
і мати страждальна —
на ньому.

Поле моє, ти не дике,
просто для приблудних карликів
завелике,
зимою, весною
і в розповень літа
нашою кров’ю і потом полите.

Мамочко!
Я вже до тебе біжу,
коржа принесу і допоможу
розігнутись на мить од землі,
і поцілую твої мозолі.
Ти погладиш мого непокірного чуба
і перехрестиш, аби не здолала
згуба...

А в неділю, коли не загадають
на панщину тимчасовці,
Дасть Бог, заспіваєм на крилосі
в церковці.
Господи! Осуши наші сльози,
прийми каяття,
осіни нас на гідне життя.

Сергій І. ТКАЧЕНКО,
лавреат Міжнародної премії
ім. В.Винниченка (США)

Благословення грядущому дню

Дорогий мій друже, брате Саваофе,
В хмарі твого чуба — сніговиці пух.
А ти все мережиш чорноброві строфи
Так, що аж у грудях затерпає дух.

Такими словами розпочав колись свій вірш-присвяту Володимиру Бровченку його побратим по перу Григорій Булах і не помилився: ще недавно, здається, я читав пройняту підсумковими фінальними мотивами збірку В. Бровченка “Завтра прийду”, а вже у моїх руках нова його книга, що має промовисту назву “Благословися, день грядущий”.

Пам’ятаючи журливі, часом навіть апокаліптичні настрої попередньої книги поета, я з певною пересторогою відкривав нову його збірку, боячись прочитати в ній чергову порцію “плачів Єремії”, що останнім часом стали характерною прикметою книг і статей багатьох наших письменників, і не тільки похилого віку.

Звичайно, журливі теми час од часу прориваються у поета, — а куди від них дінешся, коли домашні новини нерідко скидаються на депеші з фронту, де хід боїв з дедалі нахабніючим агресором не дає, на жаль, підстав до оптимізму: “На дух вкраїнський подають кодолу”, “Круки сидять на вкраїнському древі”, “Страждає люд, шаліють тимчасовці”, “З телека знов завойовник нахабно рече”, “Бутурліни приїхали до нас”.

Та в новій збірці подібний *розпачливий мінор* не домінуючий. У ній виразно звучить тема спокійної, майже біблійної впевненості у власній правоті, яку поет формулює таким чином: “Я до вас у Слові повернусь”. В одному з віршів він пише про зустріч зі Святим Миколаєм, коли вони “подивились один одному у вічі” і поет попросив його йти між люди і зігрівати їх “в жаскі холоди”. Звісно, йшлося не лише про природні зимові холоднечі. Поет переконаний: хоч би що там було, “Святий вечір прийде”, хоч і знає, що “Вкраїні знов далеко до мети”. Свою позицію він декларує чітко і безкомпромісно:

Поки ходжу по своїй землі, —
Не надійтесь! — не буду мовчати.
Проти вас, знавіснілі загарбники злі,
Отче слово поставлю на чати.

У досить несподіваному форматі прозвучала в новій книжці органічна для творчості В. Бровченка шевченківська тема — в авторському перекладі уривка з поеми казахського поета Хаміда Єргалієва “Мій земляк”. Тараса Шеченка, якому казахи на прощання дарують свій національний музичний інструмент *кобиз* (кобзу!), цей казахський поет називає — “наш богоборець Кобзар”. Думками туркменського поета Аннаберди Атабаєва, для якого найбільшою святинею також є “рідний степ”, В. Бровченко передає свій нинішній тривожний душевний стан: *“Шукаєш слів і не знаходиш слова, // Навколо столу ходиш знов і знову”*. Його ж рядками — у власному українськомовному перекладі — він окреслює свої духовні пошуки: *“Є хаос первозданний — // Тільки звук. // А слово де?”*.

Вельми знаковою видається мені та обставина, що свою нову книгу В. Бровченко завершує першою главою зі свого роману у віршах “Мамай і Зоряний чоловік”, який він давно виношує у задумах, та, як зізнається, за житейським виром усе ніяк не вистачало духу і сил, аби здійснити. Під “Зоряним чоловіком” поет має на увазі Юрія Кондратюка (О. Г. Шаргея), який на початку 20-х років минулого століття жив у поетовій Малій Висці, вже тоді потай у своїй землянці розробляючи плани польоту на Місяць.

В інтродуктивній главі цього віршованого роману йдеться про Козака Мамая, який приблукав зі своїм нерозлучним Коником у маловищанські степові краї якраз у ті роки, коли вже *“...низами і горою // Повідзвеніли кулі та шаблі”*, але — *“Іще в байраках ворушились тіні // Відлуння братовбивчої війни”*. Після кривавих потрясінь, зумовлених зовнішньою агресією та внутрішніми чварами, країна поволі приходила до тями і заліковувала рани:

Відвихрились за обрії тачанки,
Не доганяв ніхто і не тікав.
На білому причілку степівчанка
Вцілілого чекала вояка.

Козак Мамай виступає як народний оборонець, якому доводилося не лише грати на кобзі, а й “шаблею служити”. Змальовуючи його портрет, поет з-поміж звичних атрибутів — “люлечки”, “шаблюки”, “мушкета”, “порохівниці” і “карафи” — не забуває назвати також — “каламаря”, “папір” і “перо”. Важливі деталі, якщо врахувати, що *“Мандрує він з історії народу, // Як невмируща мисль, в будущину. // Як невситима спрага правди й волі... // Стожильність наша, мудрість, доброта”*.

В останніх рядках вступної глави Козак Мамай, заїхавши в той двір, де у своїй землянці “мудрував” Зоряний чоловік, побачив світло, що “струміло” з-під землі “у просторінь небес”. Світло, до якого Козак зі своїм Конем мали “вищий пієтет”. Мандрівники лишень “заглянули під ляду”, а що вони там побачили — поет не говорить, зазначаючи, що “першій главці надійшов кінець” і що розпочинається “мамаїада”.

Такий інтригуючий початок роману у віршах, на якому завершується нова поетична збірка В. Бровченка, нагадав мені не менш інтригуючий фінал ще однієї епопеї про ще одного нашого напівлітературного/напівдокументального героя. Ідеться про холодноярського отамана Чорного Ворона з однойменного роману у прозі Василя Шкляра, пригоди якого також завершуються на тому, що він, тікаючи від переслідувачів, зникає в монастирському підвалі, “замуровуючи” гранатами вхід до тієї таємної криївки.

Ми не знаємо, яким постане в наступних главах роману В. Бровченка його Козак Мамай, однак знаємо, яким постав у попередніх главах роману В. Шкляра його Чорний Ворон. Спільним для творів обох письменників є мотив *підземелля*, звідки “повіє огонь новий” і “світ правди засвітить”. Тема підпілля, що завжди була присутньою у нашому житті упродовж усієї насильницької історії, раптом набуває нової гостроти й актуальності. Знову все — як у темні часи катакомб? Знову все — як у дикі віки Орди?

“Живи, Україно, живи для краси,
Для сили, для правди, для волі”.
Олександр Олесь

Олександр Олесь і Сумська «Просвіта»

Борис МАНЖЕЛА,
м. Суми

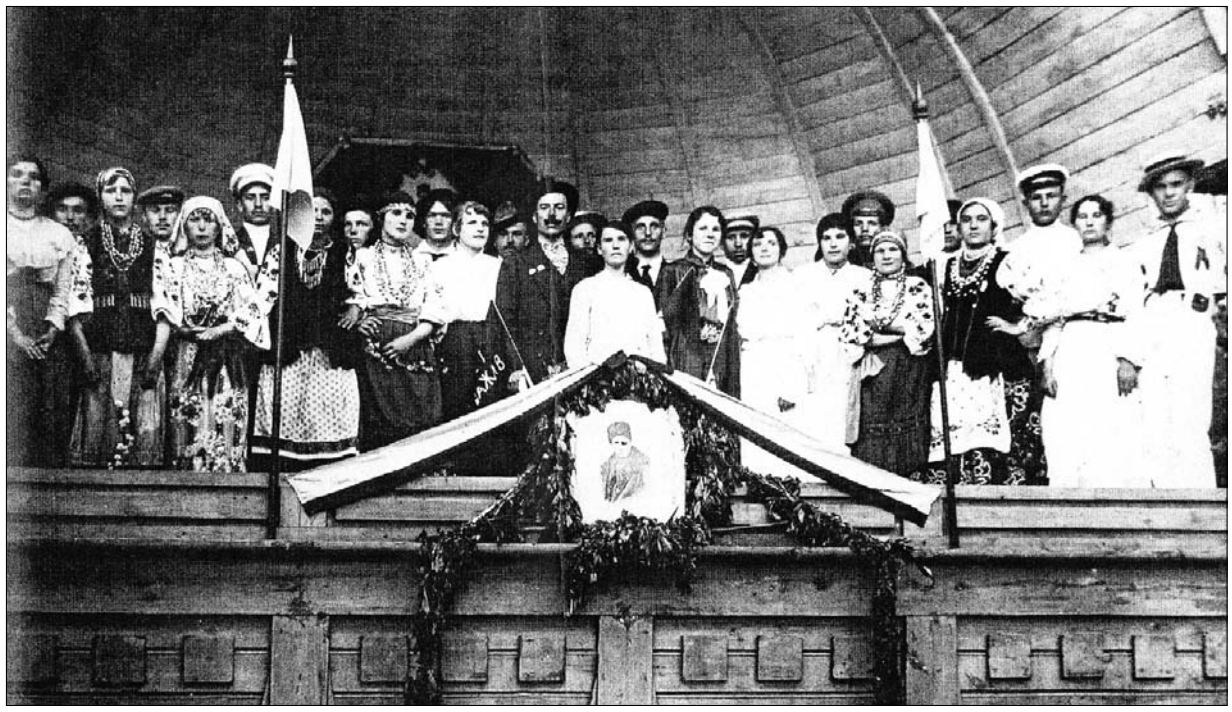

У центрі: Н. Х. Онацький (ліворуч) та О. Олесь. 1911 рік

Наш земляк поет О. Олесь у своїй автобіографії писав: “На Миколаївському заводі (нині Велико-Жовтневий цукрозавод під Сумами) я мав 3 роки працювати практикантом як студент Харківського ветеринарного інституту і був одним з організаторів театру й виступав у різних п’єсах. А захоплення театром почалося ще у Дергачах під Харковом, де вчився у сільськогосподарській школі”. Взимку, без роздумів, — пише поет, — ішов за 12 км, щоб побачити якусь українську п’єсу. Проживання в Харкові, культурному центрі Слобожанщини, трохи скрашувало нелюбе йому навчання. Олесь захоплюється театром, багато читає, знайомиться з сім’єю уродженця Сум Алчевського, який удома організував просвітянський Шевченківський гурток і у своїй садибі встановив уперше в Україні погруддя Т. Г. Шевченка. Коли 1903 року в Полтаві відкривали пам’ятник І. П. Котляревському, Олесь познайомився там із видатними діячами української культури. Тому після Полтави, — згадує його сестра, — Олесь уперше почав писати вірші українською: “Молодії літа — це бурхливий потік. Не страшні їм ні хвилі, ні гори...” Хоч із 1907-го Олесь працює в Києві, та душа прагне в Суми — до рідної неньки й сестричок. Періодично місяцями живе в Сумах, пише вірші, знайомиться з місцевою інтелігенцією, зокрема з просвітянином Н. Х. Онацьким, учителем малювання та чистописання Сумського реального училища й кадетського корпусу. Біля реального училища ще й досі стоїть меморіальний будинок матері поета. Дружні стосунки уже відомого поета, автора кількох збірок із просвітянином Н. Х. Онацьким також визначалися спільною участю в міських заходах “Просвіти”, разом друзі були на зібраннях із нагоди 50-річчя смерті Т. Шевченка. Олесь схвально відгукнувся про картини й малюнки вчителя на Шевченківську тематику, підтримав і як поета. Свою просвітянську роботу Онацький розпочав ще в Лебедині. Там же з’явилися (1906—1913) перші публікації віршів у журналі “Рідний край”, у літературних альманахах, в антології “Українська муза”. Це поезії “З неволі”, “Терновий вінок”, які читав у місцевій “Просвіті”, яку назвав Шевченківським гуртком після поїздки до Канева й Києва.

Окрім малюнків, у Каневі Н. Х. Онацький сфотографував родину В. О. Ядловського — хранителя могили Тараса Шевченка. 1920 року очолює комісію зі спорудження пам’ятника Т. Шевченку в Сумах (відкрито 1927 року, автор І. П. Кавалерідзе). 1925 року організував комуну “Новий світ” с. Ворожба Лебединського району. Чимало зробив для вивчення родинного склепу Хрущових у с. Лифине, де перебував Шевченко.

Онацький створює пейзажні малюнки та твір “Хата на Тарасовій горі”, що вийшли поштовою листівкою-карткою. З переїздом до Сум його просвітянська робота та дружба з О. Олесем тривають. Аж до грізного 1919 року, коли О. Олесь назавжди залишив Україну, яка захлиналася кров’ю. Спершу живе в Австрії, де зустрічається з колишнім просвітянином-інспектором окружної освіти Юрієм Самбросом, який також емігрував до Німеччини. Зустрічалися в Берліні, куди їздив О. Олесь у комітет допомоги біженцям.

Додому в Суми Олександр Олесь повертався лише своїми творами. Мабуть, тому 1921 року Сумська філія “Всеукрдержвидав” за сприяння Н. Х. Онацького, уже директора художнього музею, видала двотисячним накладом драматичний етюд О. Олеся “По дорозі в Казку”.

Свого часу у Сумах з Олесем зустрічався просвітянин Гнат Хоткевич, який читав лекції на вчительських курсах. Неодноразово відвідувала оселю Кандиб у Сумах відома поетеса Олена Журлива та її сестра Катерина Вишницька, які знали Олеся і його сестер — Марію та Ганну ще з Києва і які залишили про це свої спогади. Уже в 1920-ті роки вони були вражені зібранням картин Онацького у місцевому художньому музеї. Коли 1929 року обірвалося страдницьке життя матері Олеся, в останню путь її проводжав побратим сина Н. Х. Онацький, якого як ворога народу розстріляли у Полтаві 1937 року.

Рідний берег, до якого так линув О. Олесь, зник у Празі 1944-го, коли його сина Олега Ольжича закатували гітлерівці в таборі Заксенхаузен у червні 1944 р. Це фатально позначилося на здоров’ї О. Олеся. Він помер 22 липня цього ж року.

Та після смерті О. Олесь усе-таки повернувся до рідної домівки в Сумах. Там 1988 року було встановлено меморіальну дошку, яку привіз голова Товариства української мови (з 1989 р. “Просвіта”) поет Дмитро Павличко та син Олеся — Олександр Кандиба з Праги, який так і не вивчив рідної мови свого батька.

На відкритті меморіальної дошки, — писала місцева преса, — виступали поет Дмитро Павличко, чеською мовою син поета, учитель української мови та літератури СШ № 4 Борис Манжела, який привів своїх учнів, щоб не переривалася сув’язь поколінь “Просвіти” школи, яка в різний час дала трьох голів цієї славної організації: Никанора Онацького (1913—1932), Семена Сапуна (1941—1942) та Бориса Манжели (1998—2005), завдяки якому ця школа стала україномовною.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Вітаємо!

Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка за вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави, утвердження державної мови, просвітницьку діяльність нагородило Всеукраїнською премією ім. Бориса Грінченка Тамару Іванівну СМАЛЬКО, вчительку української мови та літератури, голову первинного осередку “Просвіти” с. Нижньодуванськ Сватівського району Луганської області та Олексія Сергійовича РІЗНИЧЕНКА, письменника, члена Одеського обласного об’єднання “Просвіти”.

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова), Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітянської роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор
Надія КИР’ЯН

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видрукувано з готових фотоформ на комбінаті “Преса України” у середу.
Зам. № 3301218
Наклад у травні — 25 500

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

4 820095 780016 12018

Тетяна МАЙДАНОВИЧ

З України я тебе не відпускаю

Тетяна Майданович — поет, прозаїк, літературознавець, мовознавець, богослов. Автор десяти поетичних збірок, текстів пісень, досліджень з історії української літературної мови, літературознавчих, публіцистичних, богословських статей та інших творів. Через усю її творчість лейтмотивом проходить мрія про красиву, Божу Україну: “Те, що ти бачиш — юрмище і тління, // Запам’ятай: це ще не Україна. // Це тільки ґрунт. Лише кореневище… // А Божа Україна сходить вище”. Для цього й працює. Днями у Будинку письменників України відбулася її творча зустріч, присвячена 55-річчю. Колектив нашого тижневика, просвітяни вітають авторку з ювілеєм, бажають здоров’я, творчого натхнення і здійснення її чудової мрії.

Тарас Шевченко: послання із 1860 року
“Поставлю хату і кімнату...
В любові й правді одружусь...”
Ці наміри, душі пораду,
Собі і нам ясну розраду
Послав, немов міцний обрус.

І тихо так душа заскімлить
Словами чистими, святими,
До Бога я за ним звернусь:
“Поставлю хату і кімнату,
В любові й правді одружусь...”

...Хай розвидняється між нами!
Над кривди й зради поруч гряне
Дитячий сміх — як Божий глас.
Забудьмо, друже, все неправедне,
Залишмо правду серед нас.

І між розвалин комунізму,
Руїн ура-патріотизму
Все інше буде нам дано:
У щастя всюдисущу візу,
І хліб, і радості вино!

Лютий, 2012

* * *

Несе словесний вал
Романи, драми, вірші,
А Він же не писав —
Записували інші.

Ясне лише одне
В Новому Заповіті
Є свідчення про те,
Як він у цьому світі

Водив при всіх колись
Гіллячкою в пилюці,
Аж поки розійшлись
З камінням правдолюбці.

А все оте, що нам
І нині при потребі,
Він духом вивів Сам
Аж на сердечнім небі.

І навіть як знайдеш
У себе в серці небо,
Щоб прочитати — перш
Христа відчути треба...

16.04.12

З України я тебе не відпускаю
Я тебе не відпускаю з України —
Доки йтиму я життям своїм до краю.
Ти ж тут рідний, необхідний, незамінний —
З України я тебе не відпускаю!!!

Скільки в нас іще невижатого поля...
Буду Богу я молитись безупинно:
“Якщо є на це й Твоя Господня Воля, —
Збережи його для нас, для України...”

Я тебе не відпускаю з України —
Ну ж тримайся, ось іще й моя рука...
З України я тебе не відпускаю!..
Якщо буде Воля Божа теж така.

Серцем, Боже, із Тобою ми єдині,
І тому стою на цій Надії-Вірі:
Це ж Тобі іще потрібні в Україні,
Хто побожно прагне жить між людозвірів.

Можеш їхать до царівни-королівни
І співать пісні коханій при Дунаю,
Та вертайся знов до нашої Руїни, —
Друже, брате, я тебе не відпускаю!

Чорні митарства нас ждуть у рідним краю,
Покаяння ще відводить від безодні.
У чужі світи тебе не відпускаю,
Тільки в Божі — аж колись — Ясні Долоні.

Я тебе не відпускаю з України —
Доки йтиму я життям своїм до краю.
Ти ж тут рідний, необхідний, незамінний —
З України я тебе не відпускаю...

20—21 червня 2010 року

* * *

І. М.

“Чи ходиш ти перед лицем Господнім? —
Запитує моя душа твою. —
В ту мить пресвітлу... це ж тебе сьогодні
Зустріла я в Небесному Раю?

У Зблисках Правди — вистояти важко,
Твоя душа була чутка, як пташка,
Але трималась на несхитній тверді —
На вірі пресвятій і милосерді...”

А ти мене неначе і не чуєш:
В задумі весь, у справах — у собі,
Отак немов і досі, далебі,
У Царстві Божім подумки мандруєш.

Небесний промінь кличе погляд вгору,
І там у серце вписує Господь:
“Не сумнівайся — він зі Мною поруч,
Не бійся і від Мене не відходь.

Я головне тобі скажу напевне:
Поправши муки злі і дні злигодні,
Блаженна зустріч у Долонях в Мене
У час благий — пред лицем Господнім!”

17—18 .03.2010

Жнива

Най, усміхаючись, вклоняються тобі зірки...
...І всі твої, і навіть наймрійливіші, думки
Надія з Вірою — Любов’ю радо надихають!
(І. Моісєєнко. “На пелюстках мандрагори”)

Над полем давнім лютий вітер віє —
Знов зрада, і безчестя, і брехня.
Любов сама — без Віри і Надії
Потроху жито Боже жне щодня.

Вкінець втомились Віра і Надія,
Вернулись в Отчий дім за небокрай.
Лише Любов збирає, як уміє,
Й високий, і полеглий урожай.

З веселієм у серці Бога кличе,
Все трудиться, наскільки сил стає.
Зерно Господнє, вічне й сьогорічне,
В простягнуті долоні подає.

Любов мовчить — бо що ж комусь казати,
Як і Надія, й Віра відійшли?
... Хіба вони ще вернуться коли?
От — слава Богу — радість! — є що жати
В палючі дні зневаги і хули.

24—25 квітня 2010 року

Я не молюся за тебе
Тихо спадає небо
Раннім дощем на ріллю...
Я не молюся за тебе,
Я тебе просто люблю.

Це благодать Любові,
Це тільки нам дано,
Це тільки наша уповні
Чаша, налита вином.

Де ми єдині обоє,
Вічної радості суть:
Там не благають любові —
Духом любові живуть.

Серце світає мовчазно...
Ти помолитись просив?
Там, де ми дихаєм разом,
Просто немає слів.

Там позмовкали пророцтва,
Стихли кимвали мов,
Там тільки ласка Божа,
Тільки безмежна Любов.

Так, як писав коринтянам
Духом апостол Павло
Перше й до нас послання:
“...А над усе — Любов!

Та, що свого не шукає,
Має з колючок вінця,
Все у терпінні приймає
Аж до земного кінця”.

...Щастя окрайчик теплий
Вкотре на двох ділю:
Я не молюся за тебе,
Я тебе просто люблю.

07. 11. 2009

* * *

Цю Любов, що ніжно світить,
Ллється й ллється з висоти,
Що її вустами пити, —
Ні продати, ні купити,
Ні згубити, ні знайти
Не змогли б ні я, ні ти.

Ні віднять, ні заслужити,
Тільки віч-на-віч радіти,
Тільки вічно з нею жити...
Серце вчиться дорожити,
Як нам хліб її спожити,
Духом в дух удвох ввійти, —
В ту Любов, що ніжно світить,
Ллється й ллється з висоти!..

3—4.12.2009

* * *

Не для себе і не в собі —
Я люблю тебе у тобі:
Це й самій мені диво із див,
Я й не знала, щоб хтось так любив.
Між тобою і мною — Бог,
Між тобою і мною — Любов.
В ній нема ні поривів, ні зла,
Я без неї сама б не змогла
Не для себе і не в собі,
А любити тебе — у тобі.
Ні печалей у ній, ні зітхань,
Тільки безмір секунд-кохань.
Затихання думок і розмов,
Глибше й глибше вдихання-любов.
Ну а видиху — просто нема,
То ж про це й говорити дарма.
Тільки руку рукою торкнеш...
Ти себе, як і я, віддаєш, —
В тому самому світловогні
Любиш ти і мене у мені.
Між тобою і мною — Бог,
Між тобою і мною — Любов.
Не для себе і не в собі,
Я люблю тебе — у тобі...

17.11.2009

В зашморгу лжедемократії
Від Дону — аж за Карпати,
Із-за Десни — по Дунай...
Тебе по-різному звати:
Русь, Україна, край...

Що ж воно, сестри та браття,
Всюди така ненасить?!
В зашморгу лжедемократії
Гляньте — Вкраїна висить.

Як мені не заридати,
Як не схилитися в прах?
Рідна моя! Ти ж мати...
Подруга.. донька... сестра...

Чом же заклякли навколо?!
Швидше виймаймо з петлі...
Хай вже такого ніколи
Не буде на нашій землі.

Це сталося з нею ще зрання...
Куди ж їй летіти — без крил?!
Не скаже ласкаве втішання
І не зірветься на крик.

Послала старших із дому
По дальніх світах дітей.
Відомі і невідомі —
Ніхто не спинив як на те.

Знов по Шевченку братія
Чубиться й квасить носи,
А в зашморгу лжедемократії
Ген Україна висить...

Лишились і менші ді́тоньки,
Чимало їх в неї зросло.
Хто ж їм погладить голівоньки,
Хто ж поцілує чоло?

Он поза школою знов-таки,
Бачу, стоять хлопчаки:
Пиво, цигарки, наркотики,
І штурхани, й матюки.

Що для них наші ікони,
Храми, і світло книжок,
Найкращі у світі закони,
Яких не сповняє ж ніхто?!

На самозгубних прокляттях
Дні наші гірко місить:
Куплена охлократія
І голоси “проти всіх”.

Сльозами пекучими плачу,
“Прости нас!” — Бога молю.
Яка ж бо вона необачна...
Як ясно її люблю...

Тільки молитви стократні
Зможуть цей біль загасить:
В зашморгу лжедемократії
Рідна Вкраїна висить.

Ти наші провини знаєш —
Сліпі без любові діла!..
Але ж Ти в біді не лишаєш
І тих, в кого віра мала.

По звичаю відспівайте її,
Та знічений дух піднесіть,
У плетищах лжедемократії
Душею зумійте ожить.

Мусимо знову, люди,
Зводити дім від нуля,
Та Бог обіцяв, що буде
І небо нове, і земля!

30.11. 2011; 23.03.12

“Коли дослухаєшся до себе, свого серця, тоді ти в гармонії і з собою, і зі світом”.

Андрій Парубій: «Ми відчули себе великою нацією»

Андрій Парубій — народний депутат України. На відміну від багатьох своїх колег по Верховній Раді він уже з 17-ти років бореться проти окупаційного режиму. 1988 року очолив підпільну націоналістичну молодіжну організацію “Спадщина”, що брала найактивнішу участь у всіх тогочасних акціях протесту, розгорнула широку національно-культурницьку діяльність (довелося тоді Андрієві потрапити за ґрати). Від 1991 року член керівного органу Соціал-національної партії України. 1995 року створив і очолив Товариство зі сприяння Збройним силам та Військово-Морському флоту України — “Патріот України”. Був депутатом Львівської обласної (від 1991 року) та Львівської міської ради (від 1994 року).

Це політик нової генерації. “Для мене Україна завжди була найвищою цінністю”, — говорить Андрій Парубій. Він вважає, що енергію слід витрачати на боротьбу з антиукраїнською владою, а ще — на поезію, публіцистику, які також повинні працювати для добра нації. Це інтерв’ю — пряма мова політика і поета.

“Дуже легко по правді іти”

— Понад п’ятдесят років тому Юрій Шерех (Шевельов) у статті “Москва, Маросейка” визначив трьох страшних ворогів українського відродження: Москва, український провінціалізм і комплекс Кочубеївщини, які, на його думку, “живуть і сьогодні” (ідеться про 50-ті роки минулого століття). А який ворог нині найстрашніший?

— І 100, і 200 років тому ці проблеми залишалися незмінними. Українська держава початку минулого століття добре знала, хто був її зовнішнім і внутрішнім ворогом. Кочубеївщину взагалі можна розглядати і як зраду, і як отаманщину. Вони відіграють однаково негативну роль... Як у “Вершниках” Яновського. Кожен із чотирьох синів, що заїхали в село, ніс свою велику правду про Україну, і жодного з них не можна назвати зрадником, бо за правду помирав. Отже, я б їх розвів — отаманщину і зраду. У цьому конкретному випадку — отаманщина як відсутність концептуального розуміння державності. Тому я ці явища розділяю. Але на перше місце поставив би зовнішню загрозу. Ви розумієте, про кого говорю. Звідси йшли стимули для зради й отаманщини. Зовнішня загроза дуже часто є тим чинником, який провокує загрозу внутрішню.

— Видатний український письменник В. Винниченко, голова першого українського революційного уряду — Генерального секретаріату УНР, уже 1930 р. записав у щоденнику: “Поки робиш якусь роботу, вір у себе, як у генія. Коли скінчив, стався до неї, як до витвору твого ворога, не прощаючи ні однієї помилки, ні жодного недогляду”. Що геніального Ви зробили у своєму житті? І чи можете назвати головні недогляди?

— Не вважаю, що людина може самостійно давати собі оцінку, особливо щодо геніальності, бо це рідкісне явище. Якщо ж оглянути своє життя... З 17-ти років увійшов у національно-визвольний рух. Це було вагомо і для мене важливо. Вплив родини, батька. Вдалося згуртувати для боротьби і велику кількість молоді, а тоді (80-ті рр.) це була серйозна загроза для кожного з них. А щодо недоглядів, прорахунків... Їх було багато. І в політиці, і в житті намагався не конфліктувати з собою.

— Іван Драч у одному з віршів сказав: “Дуже тяжко по правді іти”. А Вам — як?

— Я б ці слова перефразував: “Дуже легко по правді іти”. Бо коли дослухаєшся до себе, свого серця, тоді ти в гармонії і з собою, і зі світом.

— 28 листопада 1918 року Винниченко вже як голова Директорії з болем констатував: “Нема у нас нації. Є темний, осоловілий від усяких історичних дурманів народ. Ми хочемо зробити його нацією, а він скоса дивиться на наші маніпуляції й сердито бурчить”. Ваше бачення нинішньої ситуації.

— Є нація. Вона була, є, буде. Винниченко перебував у полоні соціалістичних ідей, не зумів увійти в діалог з Україною. У цьому винні не українці.

— “Ось уже і Янукович опинився в ситуації Мазепи!.. І кожен новий гетьман для неї (Росії — Б. З.) — вже потенційно Мазепа”. Чи погоджуєтеся з Володимиром Панченком?

— Янукович — не Мазепа. Помиляються ті, хто вважає, що Росія хоче надто багато, насправді вона хоче все. А віддати все не готовий ніхто. Тому й виходить отак.

— Чимало людей старшого віку, які звикли до патерналізму попередньої системи, скаржаться: держава про них не дбає.

— Ось приклад. Село. Я приїхав туди після Помаранчевої революції. Кажуть: що за влада? У нас навіть світла на площі нема! Я купив лампочку. Пішов, закрутив. І питаю людей: тепер уже є влада? Бажання когось звинуватити, замість того, щоб довкола себе зробити те, що можна і треба, — це дуже просто, але чи ефективно? Чи розумно?

— Ви політик, народний депутат. Василь Стус свого часу писав: “Ще — зневажаю політиків”. Ще давніше Іван Франко зізнавався: “Я зовсім не є ніякий політик, бо політика — се циганство і крутійство”. 1993 року не витерпів Олесь Гончар, записавши у “Щоденнику”: “Політики, державні діячі — яка це погань!”

— Це — літературні вислови, бо так можна сказати і про інші професії: врешті, будь-де є і погань, і люди, віддані своїй справі. Узагальненими висловлюваннями ми нівелюємо саме значення і політики, і політиків, і державних діячів. А це — ознака колоніальної нації, що накидається нам ззовні.

“Кожна сім’я будує український світ”

— В одному з Ваших віршів читаю: “Прийдемо, щоб правити правдою”. Наскільки це можливо?

— Але ж це взято з українського архетипу: право, правда! Діяти по правді, як підказує серце, — головна місія діяча. У концептуальних питаннях має бути саме так.

— Які книжки прочитали останнім часом?

— Чапека “Бесіди з Масариком”. Твори Марії Матіос. Захопили мене книги Люко Дашвар: легка, масова література.

— Як, на Вашу думку, Захід потроху “здає Україну”?

— Не може бути держави повністю узалежненої від зовнішніх факторів.

— Іван Дзюба вважає, що для багатих Вітчизна одна, а для бідних — інша. Погоджуєтеся?

— Вітчизна — одна. Коли людина виграла у лотерею мільйон, ви ж не стверджуватимете, що в той момент для неї Вітчизна змінилася. Чи коли у когось згорів дім, і він став жебраком. То хіба змінилось у нього ставлення до Вітчизни? Це соціалістичний підхід.

— Ліна Костенко писала: “Є боротьба за долю України, все інше — то велике мискоборство”. Ви згодні, що в нас ще чимало мискоборства?

— Так у кожному суспільстві: є певний відсоток, який бореться, а є... Хоча я б сказав так: а хіба люди, які народжують дітей, які читають їм українські казки — це не діяльність на благо України? Тож не завжди мають бути політичні маніфестації. І не завжди тільки чиновницька діяльність. Кожна сім’я будує український світ, закладає його. Не бореться, а будує.

— Свого часу Ви стали комендантом Українського дому — фортеці Помаранчевої революції?

— Ми згуртували молодь, бо розуміли, що в Києві будуть масові протести. Одна з небагатьох великих дієвих груп у столиці була наша, зі Львова. Створили штаб, вирішили зайняти Український дім. Спочатку він потрібен був для того, щоб люди зігрілися чи отримали медичну допомогу. А згодом уже став штабом Помаранчевої революції.

— Дмитро Донцов закликав у своїх працях не вірити у чужих богів. А нині ще багато хто у них вірить?

— Коли люди ставлять Україну на друге чи третє місце псевдоідеології, то і є служінням чужим богам. Так чинив і Винниченко.

— Чи дивитеся програму “Прямим текстом”, яку веде Остап Дроздов на Львівському телебаченні?

— Це одна з кращих регіональних передач, у Києві багато моїх знайомих дивляться її.

— Хто кого в Україні “викохує”: еліта — суспільство чи суспільство — еліту?

— Має бути діалог, коли еліта й суспільство чують один одного. Тоді й відбуваються історичні події. Такі, як, скажімо, Майдан.

— Доки Кіріл “безборонно” проповідуватиме в Україні “руський мір”?

— Та це ж не священик, це ФСБ. З ним нема про що дискутувати.

“Ми вже не Росія”

— Яка небезпека найбільша для України — інформаційна, духовно-інтелектуальна, військова, економічна, економічна чи енергетична?

— Вони діють разом.

— Як переконати українців, що треба обов’язково в щоденному житті пам’ятати тезу Івана-Павла II, який, перебуваючи у Львові 2001 року, сказав: “Українці, в родючу землю ваших традицій заглиблюється коріння вашого майбутнього”?

— Ця теза, як на мене, реалізується щоденно. Україна щодень стає сильнішою.

— Хто Ваш авторитет?

— Джек Лондон.

—“І чом відступників у нас так много?” — запитує Іван Франко.

— Так у кожній країні. І нема чого свою голову посипати попелом.

— Може, українцям варто менше “опартійнюватися”, а пора об’єднуватися на рівні громадських організацій?

— Дуже мудро. Поділ українців — одна із зовнішніх технологій, яка не дає нам ставати сильнішими.

— Який нині лад в Україні?

— Нема чіткого визначення. Ми вже не Росія, але ще — не Німеччина чи Франція.

— Що необхідно для того, аби місто в Україні стало українським, україноцентричним?

— Я дивуюся титанічній праці у цьому напрямі Романа Кіся, літератора й науковця. Українізація українських міст і урбанізація української культури — ключ до українськості України загалом.

— Позаблоковий статус України Вас влаштовує?

— Ні. Ми обов’язково маємо стати членом НАТО, я в це вірю.

— Чи достатньо в Україні свободи слова?

— Ні.

— Шевченкове “Борітеся — поборете” коли доведеться використовувати на повну силу — в жовтні цього року чи 2015-го?

— На всіх етапах.

— Чути заклики до українців — не дозволити владі позбавити селян землі. Що вирішить Верховна Рада?

— Робимо все можливе, аби не дозволити зробити землю товаром, бо чинна влада використовує українську землю як джерело для власного збагачення.

— Папа Іван-Павло II говорив: “Політичні діячі! Чиніть опір спокусі використати владу для особистих чи групових інтересів!”

— Для цього треба випрацювати механізм роботи політиків. Наприклад, ухвалити закон про відкликання депутата.

х х х

“Ми боролися за Україну. І Україна стала іншою. Українці стали кращими. Чи не вперше за час незалежності ми відчули себе великою нацією, яка сама вирішує свою долю і своє майбутнє. Про Україну заговорив весь світ. Україна стала популярною у світі, як ніколи. Ті, хто живе за кордоном, уже не соромляться того, що вони з України. Навпаки. Сьогодні вони горді, що є українцями. Але найголовніше — українці в самій Україні відчули себе господарями. Кожен зрозумів, що це його держава. Що він несе відповідальність за її майбутнє... У мене тільки одне бажання: щоб у цьому житті нам випав ще не один шанс прислужитися нації, так, як під час цієї революції” **(Андрій Парубій. Записки коменданта. Хроніка Українського дому — фортеці Помаранчевої революції. — Львів: Ліга-прес, 2005).**

Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК

Наталка ПОКЛАД: «Сказати ту правду, яка воскрешає»

****

День осінній спіткнувся — і тане;
я на нього, як в’язень, дивлюсь.
Осипається листя останнє
із дерев, і так сумно чомусь.

Може, ця самота завелика?
Може, зрушиться — і промине?..
Проступають крізь час дивні лики,
їхні погляди гріють мене.

І я вчуся нести день осінній
і крізь зиму вже чути весну —
ту, яка щонайкраще насіння
відбере — й кине в землю масну...

****

Ось і зими-сурмачки
кличі-погрози летять,
бабця і дві собачки
вулицею дріботять.
Вийшли втрьох погуляти,
справи лишивши свої;
вийшли зимі сказати,
що не бояться її.

****

Така ти дорога, глибинко,
і так до тебе я ладком,
коли передаєш торбинку
із куркою і молоком.

Хвалю твої пісні живлющі:
ми з ними — вічно на плаву;
і рідне слово невмируще,
й традицію, іще живу..

...І так на тебе нарікаю,
кричу тобі про темінь-звих,
як зі свого втікаєш раю
і вибираєш знов не тих.

У серці топчеш сонця бризки,
догідливо киваєш всім —
і кулишся по базариських,
й чекаєш, поки вдарить грім...

22 грудня

Навприсядки день перейшов —
отой, найкоротший, —
і нам нагадав про любов
(а ми все — про гроші).

Ярила промінчик легкий
зривав запинала,
і Ганна тернові хустки
жінкам дарувала.

Чекалося снігу. Земля
чорніла в осмуті...
...Та ще трохи — й бог-немовля
гукне всім: “Розкуті!.”

****

Скільки наївної віри й любові
в серці жило — і лишилося в слові;
скільки зухвалого лету-невтриму —
іскри його до останку нестиму.

Молодість так безоглядно промчала —
щось я сказала, про щось промовчала...
Світ цей жорстокий, жорстокі в нім
люди, —
Бог усе бачив, і знає, й розсудить.

...Білу перину зима світу стелить —
дзенькають гроші, відлунюють гасла...
А при мені — паперовий ангелик
та ще триколірна кішка Вухаська.

на домрі побринькай (Огінський —
це не для забав)...
А Кодима-річка текла, і крутились
танцюльки,
і вперше мене тоді Алік рудий цілував.

Але відцвіла в баби Каті рожева примула;
дитина села, я вернулась у світ його
див...
...Зоря вже дала мені знак, та й ще
не збагнула.
А Бог — Буг Південний — за хвилею
хвилю котив.

****

Лягала у ложе чуже, яке зрадою пахло,
і сіра зозулька кувала тобі про свій рай.
Зозулько, зозулько, чому в світі щастя
так мало?
Ти пташка-невдашка, зозулько,
не відповідай.
Ми на коровай поскликаємо інших —
щасливих,
удатних, гонорних, що вміють тримати
своє.
Нехай він удасться — свахи уже піч
напалили,
і в кожної до короваю примовочка є.

****

На долоню свою мене взяв:
“Ну ж — злітай!..” —
“У гніздечко хотіла б твоє...
То — мій рай...” —

“Ні, кохана, то — клітка. Вона тебе вб’є.
Не барися — там небо чекає твоє!..”

****

Злетіти — і небо обняти грудьми
(але тільки мертвих шануємо ми).

Сказати ту правду, яка воскрешає
(але в рідній хаті пророків немає)...

****

Нові вітрила, та вітри — старі
(в них за плечима вишколи надійні),
і замість охоронців — картярі,
що відають, почім корови дійні.
Поставлено на сірого клопа,
а сіра маса вже роти розкрила;
чимдужки поспішає шантрапа —
а що, як схарапудяться вітрила?..
...Зімкнуться води, і той острів-рай
тобі ще встигне крикнути: “Прощай!
Діждись — бо він уже іде, — месію...”
А вже як біла хмара відпливе
і розіб’ється дзеркало криве, —
що прочитаєш ти в очах Марії?

****

Немирів був ближче, та я подалася у Балту..
Євреї, цигани, мого педучилища глас —
і долі найперші випроби, і часу набати...
Школярикам свічечку серця я вносила
в клас.

Сюжети студентські, де часом в історії
мулько;
І піч постарається, щоб гарний зверху й
зі споду
був наш коровай: тайна долі — у зав’язі
й плоду...

Благослови, Боже, як отець і мати,
своєму дитяті русу косу розплітати.
І в другий раз — у Божий час...
І в третій раз...

****

Коли трирічне онучатко
крізь сон розпачно кличе: “Тату! Татку!..”
А ти, вкриваючи й цьомаючи його,
шепочеш:
“Татко взавтра прийде, прийде...” —
тоді розумієш: любов —
не обов’язково жіночого роду.

****

Скрутила жалі свої: ні, не заплачу!..
Цей замкнений простір, ці білі халати,
цей місяць пропащий — і віршик
на здачу,
і тільце воскресле чужого дитяти.

Що матимеш потім? А що мати хочеш
поміж ворохобних доріг прозрівання?
Дві річки, дві долі терпінням —
як скотчем...
Чи це та покута, яка вже остання?!

Годуєш, цілуєш, кладеш його спатки,
і серце хлюпоче-німіє від дива:
як солодко пахне тобі це дитятко,
немовби сама ти його й породила.

****

Свою покуту постову, свої офіри,
і рідний дім тобі по тім — справдешній
рай.
Вернулася ізнов зима, і небо сіре,
немає друзів, але ти не нарікай.

У цьому віці друзі — рідкість.
Повесніє,
зелений шум тобі свої паролі дасть.
Він чарівний — він воскрешати нас уміє,
коли по серцю пройде, мов каток, біда.

Орбіт високих базариська — дебет-кредит.
Гучні слова уже давно — мов копійки...
“Онучку, сонечко!..” — дзвенить, немов
ореля.
“Бабусю, дякую!..” — відлунить крізь роки.

****

Господи, ще один день...
Сонце весняне світ заливає —
йде щось красиве, дуже, безкрає,
нас вчить своїх пісень.
Лоскітно й легко брунькам —
сонцю навстріч їхні ринули лави...
Пролісок землю пробуджену славить:
щедра, привітна, пахка!.

****

Яка нестерпна ця весна —
з випроб, із підступів, із втрат...
В подобі Бога — сатана
явивсь — і вдарив у набат:
“Старому скажемо: шабаш!..
Нехай нове життя цвіте...”
І ринула юрба: “Він — наш!..” —
і потоптала все святе.

****

Час вкарбує не нами означені дати
й ревізує усе до основ...
Це — гієни, що знають одне: розірвати.
Ну, а ти їм — про душу й любов?
Це потворного світу зажерливі тіні,
мімікруючі виплодки зла —
наїдаються....
Та в золотім нетерпінні
вже виспівує Божа стріла.

****

Отак — поміж скарбів заклятих
і не здобутих перемог...
Держава, влада, депутати... —
усе пливке. Зостався Бог.
Отой, що знаний — і незнаний,
отой, що всюди — і ніде:
біль втишує, зціляє рани —
і в тьмі попереду іде.

****

Приснилася ікона — а в ній палає свічка.
Приснилася гора — ніяк із неї не зійду.
Чиїсь тривожні руки течуть, течуть,
мов річка,
чиїсь притихлі очі наслухують біду.

А ранок провеснілий, і клопоти щоденні, —
і я про сон забуду, здогонячи луну...
Лише тривожні руки
течуть,
течуть крізь мене —
торкають наболілу, приховану струну.

****

Хвала тобі, хвала, — прошепочу, —
за ті сади, в яких ми виростали,
за те, що пізно, але розпізнали
гадючі кубла в тих садах пахких.

Хвала тобі, хвала, — пролебедію, —
даєш пустелю нам, і шлях тужливий,
і сльози відчаю...
А потім теплу зливу,
щоб ми пізнали тайну воскресіння...

*“Моє серце квилить
Чайкою над лугом…”
Василь Голобородько*

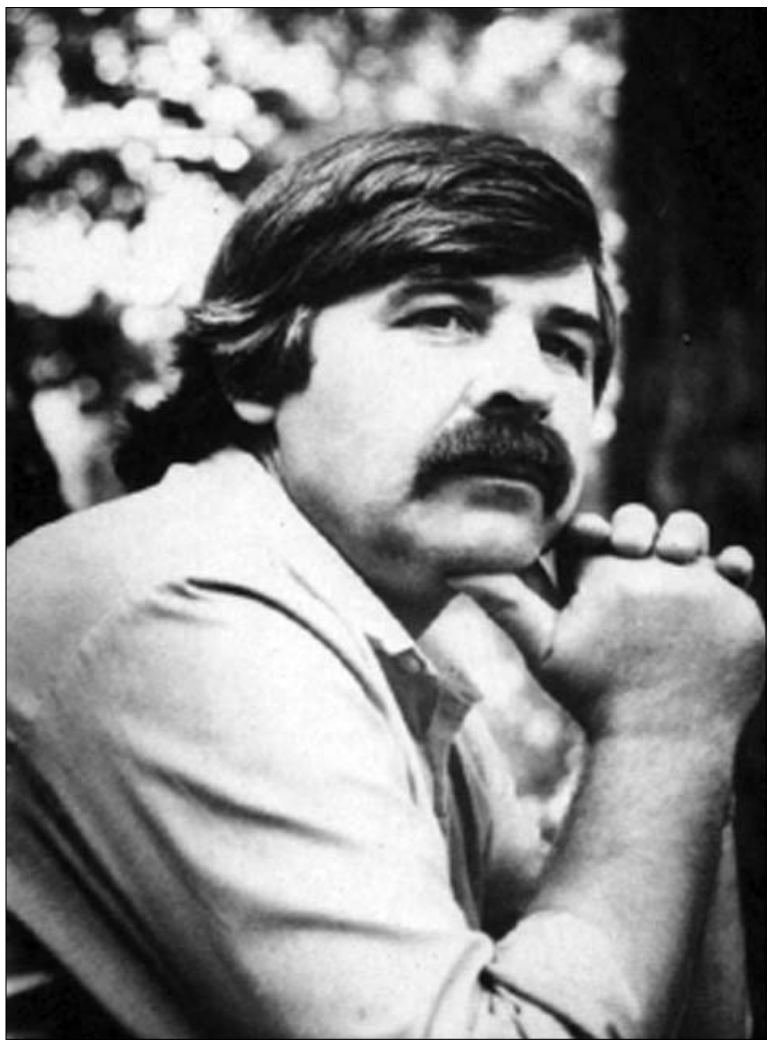

Василь Голобородько.
Вибрані листи…

У 1969—1970 роках Василь Голобородько після відрахування з Київського, а пізніше Донецького університетів проходив строкову військову службу у “стройбаті” на Далекому Сході (Російська Федерація). Адресат Віталій Абліцов тоді навчався у Далекосхідному університеті (Владивосток), згодом повернувся в Україну.

1.
7.11. 1969. м. Владивосток
(поштова листівка)

Добрий день!

Вітаю зі святом!

Дякую, що написав. Я тобі кілька разів писав на ту адресу, де ти мешкав під час нашого знайомства, але відповіді не було і я думав, що ти змінив квартиру, а університетської адреси ніяк не міг узнати. Правда, я шкодую, що ти виїхав з Владивостока. Хто тепер мені купить замшеві штани, як у Драча! Я лише на тебе покладав надії.

То дурниці ти пишеш про свої сумніви щодо писання мені чи не писання. Ти мене сприймаєш і деякий час сприйматимеш крізь той туман, який навіяв тобі Олег (поет О. Орач — *В. А.*), інакше й не може бути, хоч, правда, ти про мене знаєш і від інших. Туман Орачів густий, ті скороминущі знайомі мене знають мало. Тож узнаємо один одного безпосередньо з листів чи з розмов. То краще і вірніше, і чесніше. Речей у тебе моїх немає, є якісь папірці — хай вони не клопочуть твоєї голови. Колись повернеш. Як я матиму особняк на 40 вікон, як Жорж Сіменон.

Не уявляю, як ти можеш мені допомогти. Зрештою, матеріально — *осязаемая* допомога нічого не варта перед підтримкою мого знівеченого приниженого духу слова, співчуттям...

Можливо, як ти приїдеш на канікулах сюди, ми зустрінемося, але поговорити буде дуже мало часу.

У мене тут таке сіре життя, що нічого й не треба. Лише штани замшеві. Можливо, купиш мені і я напишу про те вірша.

То нічого, що ти не заходив до мене. Та я і не знаю, чи в час твого від’їзду я був тут, бо один час я був в учбовому комбінаті (вчився на шофера — не довчився, хай йому чорт тому шоферству). Ти, звичайно, після Ростова поїдеш на Україну..

Про Донецьк у мене найнеприємніші спогади. Прізвище (*нерозбірливо, ніби — Зозулі — В. А.*) пам’ятаю, та і там я дуже мало спілкувався. Колектив мене не прийняв. Але спасибі тим, хто пам’ятає ізгоя, вигнанця.

Дякую, що написав. Пиши…
Бувай!
В. Голобородько.

(Олег Орач (1940—2005), поет, двоюрідний брат автора цієї книги. Перебуваючи у творчому відрядженні на Далекому Сході, познайомив майбутніх учасників пропонованого читачам листування).

2.
30.11.1969. м. Владивосток
(лист на третинці сторінки військового журналу)

Здоров, Вітя!

Так я тебе тепер з нетерпінням чекаю у Владивостоці. Поговорити нам не буде часу, можливості і настрою, а от твоя допомога мені тут певно матеріалізується у вимріяні штани “як у Драча”. Я тут став такий невимогливий і ніби мені нічого не треба. Оце думаю і раніше думав (коли й Олег питав і він образився, що я нічого не просив його передати) теж ніби й нічого передати. Мені навіть листи так важко писати, бо зовсім світу не існує, а той що є, він існує поза мною і він усім знаний і неінтересний, а про внутрішні справи не напишеш до тонкощів, а так абищо не хочеться писати. Все відклав на потім — на післяармійське життя. Книги мені надсилають, майже все, що вийшло варте уваги, я читаю, а більше нічого і не треба. Повір мені, що подібні сумніви, аж до заперечення факту у тебе від поверхового знання життя, культури і т. ін. Пам’ятаю твої радикальні запитання, про які і я не думаю, бо то дуже далеко і абстрактно. А по суті є українське життя, повноправне життя, яке має розквітнуть, як вишня навесні. І то не на папері. Ти навчишся сміятися з науково подібних версій виникнення України, у тебе здоровий скептичний глузд, щоб те все сприймати на віру.

А я з 45 року, то помилково у “Поезії”. Віршів тут у мене немає, але я колись познайомлю тебе з ними! Бувай! До зустрічі!

В. Голобородько.

Листи з Адріанополя Перевальського району Ворошиловградської (тепер Луганської) області (батьківщини В. Голобородька) до Ростова-на-Дону, де адресат навчався в університеті, до Запоріжжя — де проходив практику в обласній молодіжній газеті, а пізніше працював науковим співробітником у Хортицькому комплексі з вивчення історії Запорозького козацтва.

4.
Осінь, 1970
(*листок з блокнота*)

Привіт!

Вітя, вибачай, що не писав, не відповідав, не нагадував про своє сіре існування в промислово розвиненому Донецькому краї. У червні повернувся із славного міста Владивостока, де наші життєві стежки перехрестилися, розійшлися, аби в майбутньому знову зустрічатися й сходитися. Дуже в прикрий для мене час ми з тобою познайомилися. Я всю свою енергію спрямовував на те, щоб повернутися додому. Звичайно, ті намагання були пасивними, так чесніше, по-гандівськи, або, може, це просто хохляцька ледача боязлива вдача. Через те ми не досить втішно обапіл поговорили з тобою, але то нічого, можна хоч дещо поговорити й листовно, хоч листи — це засіб для діалогів на мистецькі теми. Багато чого у наших бесідах (двох чи трьох?!) намітилося, може бути невірне тлумачення або твої думки спрямувалися під впливом моїх рідких висловів в інший бік, але то нічого, то все воно так має бути. Бо істина на тому боці — в затінку дерев.

Можливо, ти дещо чув, що тут у нас діється. Коли ні, то одним словом можу сказати — жах. Усюди, в усіх верствах нашого щасливого дитинства. Погода непевності — хто зна, що буде завтра — може, гірше, може, краще, бо є симптоми й погіршення, й покращення, хоча переважає перше.

А я от тільки перший тиждень, як працюю на шахті. Вибір у мене був невеликий — шахта або радгосп — вибрав шахту, бо там 6 годин працювати, після роботи можна хоч дещо почитати. Хоч і на шахту мені було дуже важко влаштуватися — не мав трудової книжки, після армії чотири місяці не працював. Тож влаштувався, дякуючи Богові. Поновитися в університеті навіть не намагався. Спробую на майбутній рік — шансів дуже мало, але спробую. Друкувати ніде не хочуть, хоч твердо і не наполягав, не нагадував настійно про себе по редакціях та видавництвах, не звиклий до того, у кращі часи не ходив, а тепер і поготів. З січня місяця є перспектива працювати в районній газеті “літрабом”. Робота зовсім нова для мене, але спробую. Людина, може, й живе, щоб усе спробувати на своєму віку. Цю перспективу і вважаю за симптом покращання моєї віхи автобіографічної. Тепер працюю на шахті, хочу нагадати про себе по видавництвах, своєрідна спекуляція!

Оце побачив твоє число в листі — так виходить, що я майже через місяць відписую, вибач, Вітя. А пишу на клаптику паперу — не відвик від армії, а вірші, які я пишу, я ховаю за халяву, хоч не моя звичка, але армійська! Бувай!

Пиши! В. Голобородько.

Адреса на конверті.

P. S. Вітя, в тебе якісь папери мої — надішли, крім чогось друкованого про мене (коли воно є в тебе), лиши собі. В. Г.

5.
11.1. 1971. *(лист на вирваній зі шкільного зошита сторінці)*

Вітя!

Дякую за новорічне привітання та за листа. Виконуючи твоє прохання (і не тільки тому, бо мені завжди приємно знати, що тебе хтось читає, хочуть познайомитися з твоїми творами), надсилаю кілька віршів. Я їх не відбирав спеціально, просто надсилаю ті, що в мене були передруковані, більше таких нема, а переписувать нема охоти і трошки незручно, бо недавно я переламав на роботі мізинця на лівій руці, так він мені весь час про себе нагадує і не дає зосередитись на чомусь іншому, примушує думати весь час про нього. Оце місяць відпрацював на шахті, хотів переходити на іншу роботу, де стомлюєшся однаково, а плата за м’язову силу трохи більша, що дало б змогу мені розрахуватися з боргами, одягатися та заощадити щось надалі, на той випадок, коли б я десь пристав до науки. А тут така халепа — доведеться місяців два няньчить мого пальчика. Конкретно ВУЗ іще не вибрав — такий широкий вибір! Не знаю, де б це змогли терпіти мою персону. Думав я і про Ростов, але то дуже важко і не знаю, чи варто пускатися на авантюру, бо однаково я б пробув там недовго. Отже, це питання лишається відкритим. Мені байдуже, на якій мові викладання і то не страшно і я легко те зніс би і не захворів на якусь фобію чи манію. Я, певно, тверезіший, ніж ти думаєш.

Твої роботи про Антонича та Лорку мене теж цікавлять, бо цікавлять ті постаті. Булаєнка я зовсім не знаю. А раптом твоя робота така, що відкрила б очі мої на того поета? І взагалі, твої зацікавлення нормальні, десь подібним і я цікавлюся. Щодо поезії — як вияву чистого духу — яка ігнорує дійсність (по обидві сторони барикад — як ти пишеш). Оце на днях написав листа одній особі, де сперечався з ним саме в питаннях чистої та ангажованої поезії. Йому не подобається мій відхід у чисту поезію, увага до форми перш за все і т. д. Такий висновок він зробив на підставі 40 віршів, що я йому надіслав. Бо я й досі не вирішив для себе, яка поезія має більшу цінність — чи цінна для громадської думки (ангажована), чи цінна сама для себе, чиста поезія. Оце недавно читав конспекти праць Ортеги-і-Гассета, який відстоює чисте мистецтво. Він мені дуже подобається, він дає мені підстави для впевненості в тому, що я роблю. (Між іншим, ця постать дуже близька до середовища Лорки і певно його філософські праці мали неабиякий вплив на творчість Лорки. Чи знаєш ти про це? Мабуть, знаєш. Так мені кортить детально познайомитися з роботами цієї людини). Аналогії між моїми писаннями та творчістю Лорки я не заперечую. Так само як і Лорка іду від фольклору, тільки він більше від пісенного іспансько-циганського, я ж більше, в основному, із розповідного (того, що ніколи не співається) фольклору. Цього я не вважаю своєю монополією і хотів би, щоб таких епігонів було трохи густіше в українській поезії. А взагалі це питання уточниться, коли б ти познайомився з усім, що я написав, а не тільки з тим, що надрукував. У нас дуже кепсько пишуть про поезію і взагалі про мистецтво. Усі мистецькі ознаки твору, форму твору лише терплять як примху автора, розшукують за всім тим реальних відповідників ландшафту, думки чи настрою. Цим самим профанується мистецтво, надається йому службово-утилітарна роль, знецінюється взагалі. Над цими питаннями я багато думаю, хоч остаточно ще не прийшов ні до якого висновку. У Києві є літературна група під назвою “Київська школа” — ті відстоюють лише чисту поезію, не ангажовану, тримаються подалі від політики і взагалі від соціальних проблем суспільства. То мої друзі, але вони мені не зовсім подобаються. Зараз мені імпонує більше сучасна зах. німецька та американська поезія. З деякими зразками я знайомий, але більше познайомитися з ними немає можливості. Хоч їх перекладають, і мені обіцяли надіслати переклади.

Пиши статті, радий буду познайомитися з ними, я зголоднілий до чтива...

В одній із статей згадується книжка, що вийшла англійською мовою — Густава Корреа “Поэзия мифов у Федерико Гарсиа Лорки”. Оцю книгу і я хотів би прочитати. Хай Галя її перекладе...

Бувай! В. Голобородько.
Вітання Галі.

6.
1971

Здоров, Вітя!

Місяць попрацював я на шахті, місяць лікувався (пора-

нив на роботі мізинця), а тепер от уже три тижні працюю в районній газеті літпрацівником. Спасибі добрим людям, узяли мене на ту роботу. Журналіст із мене непевний, робота (*нерозбірливо. — В. А.*) нова, виявляється те, що я вмію писати вірші, то зовсім непотрібне в газеті, крім того, шкодить, бо я будь-яку інформацію роблю день-два, а такі темпи в газеті неприйнятні. Потроху (повільно) звикаю. В газету взяли тимчасово (звільнилося на певний час місце) — до літа, а потім спробую десь продовжити свою науку. Бо самоосвіта моя спинилася. Коли працював на шахті, був певний режим, після роботи я встигав щось прочитати або й написати, а тепер ні читати, ні писати ніколи, бо я не вмію бути газетярем. Перспектив на поновлення ніяких, але моє бажання вчитися надихає мене говорити на цю тему. Все ж улітку спробую. В цьому листі надсилаю тобі усі вірші із замисленої книжки “Буквар для метеликів”. Це не всі вірші — решта ще не написана, а коли напишу — невідомо. Наступного разу надішлю вірші з книжки “Понеділок”. Ці книжки я пишу паралельно. Хочеться познайомити тебе з усіма віршами, але то дуже важко буде зробити. У мене немає передрукованих, а переписувати рукою ніколи, до того ж невідомо, чи ти добре читатимеш їх, написаних моєю рукою. А познайомити хочеться, бо кому не приємно мати іще одного уважного читача, яким є ти. У нас усіх нема ні часу, ні можливості говорити на теоретичні теми, розмови про поезію (де я їх чув, а чув я таких дуже мало) ведуться дуже примітивно — це або схвалення, або заперечення, ніякої глибини. В критичних статтях також. Якась соціологізація поезії (настільки це наближається—віддаляється від Олійника чи Маяковського). Власне про поезію дуже мало чути й читати. Усі метафори, усі інші поетичні тропи розглядають як примхи автора, настільки вони заважають розумінню справжнього змісту (тобто того, який розшукує, вилущує читач із вірша). Шукають підтексти, алегорії, паралелі, натяки і не хочуть читати поезію. Шукають другорядне, а першорядне, головне лишають поза увагою. Хочеться і чути, й читати розмови лише про поезію. Ти мало написав у листі, лише якийсь начерк, конспект конспекту твого думання на цю тему. Ти пишеш те ж саме, що і я думаю, я певен цього. Виникло якесь непорозуміння у читанні листів. Одним словом, все правильно.

Побільше перекладай книжок про Лорку (хоч є і крім Лорчиних вартісних книжок, які теж перекласти б!). Може, доведеться і мені те прочитати. Я трохи читаю по-польськи. Може, ми домовилися б на певний час, аби ти дав мені прочитати ту польську книжку про Лорку! Коли вона тобі буде уже не дуже потрібна.

Вітя, чув я, що недавно вийшла книжка: Александр Михайлов, про Вознесенського. Тут іще нема, або вона раніше вийшла, або її у нас не буде. Коли потрапить тобі на очі, то візьми і мені примірник. Просто не знаю, як нам зустрітися. Один приятель із Києва їхав до мене, крутився навколо нашого села, а до мене так і не потрапив. Таке шляхове сполучення. Коли до мене їхати хочеш, то десь у травні — влітку — зараз доріг не буде. Які в тебе пропозиції?

Бувай!
В. Голобородько.

14.
27.3.72 *(поштова листівка)*

Здоров, Вітя!

Листа одержав, книжки також. Дякую!

Такубоку я не мав, отже, дякую за те, що здогадався надіслати.

Вітя, буду дуже вдячний, коли дістанеш мені (але не свого) двотомник Ясунарі Кавабати. І взагалі, що цікаве буде, не забувай і про мене, зголоднілого за гарним, корисним чтивом. Фото вийшли прекрасні! Зроби хоч по два примірники з кожного кадра. Матеріальні витрати відшкодую (звичайно, коли в тебе є час).

Це така посада, яка мене ніколи не цікавила, бо це звичайний адміністратор, тому не знаю, хто був на престолі перед Орачем І.

Пройшов пленум спілки, присвячений роботі з молодими. Читаючи в газеті матеріали пленуму, нічого цікавого не знайшов. Дуже нудне все те. Про поезію говорив Абрам Ісаакович Кацнельсон — політика!

Взагалі газети порожні якісь.

Одержав “Книга-поштою” книжку про семіотику, нариси з загальної теорії (*нерозбірливо. — В. А.*) “От пословицы до сказки”. Цікаво. На цю тему дуже мало книг, власне, це перша ластівка. Цікавить мене *(нерозбірливо)* поетика. Дещо є. А от Лотмана ще навіть не читав. Взагалі, можна зробити так. У якійсь великій бібліотеці ти візьмеш цю книжку і даси мені на якийсь час простудіювати, а потім повернемо її в бібліотеку. Як ти на це дивишся? Коли пристанеш до такої пропозиції, я напишу паспорт тієї книжки.

Жаль мені одного найбільше, що я відірваний від бібліотеки гарної.

У моєму побуті нічого нового, все без змін. Працюю, чекаю відпустки, скоро літо, тепло, працювати можна, отже, жити можна.

Бувай.
Пиши.
В. Голобородько.

Листи з Адріанополя до Харкова.

16.
15.11.1972 *(на листку з блокнота)*

Здоров, Вітя!

Я й далі працюю на шахті, давно змирився зі своєю долею, долею шахтаря, абиякого, бо який з мене шахтар з моїми фізичними даними. У вільний час трохи читаю. Отака моя екзистенція. Віршів не пишу, бо не пишуться, бо починаю думати, що вони нікому не потрібні. Справжню поезію мало хто розуміє, а виготовляти ерзац-поезію вистачить і без мене. Тішуся невеликими перемогами на трудовому фронті, хоч шани за ту роботу ні від кого не маю. Коли щось трапиться цікаве із букіністики, не забудь про мене. Ти ж уявляєш мої смаки: література про поезію, поезія, духовні пошуки.

Щось не зрозумів я, що ти пишеш про “Свідка народної величі”.

Отаке моє се ля ві.

Бувай!
Пиши!
В. Голобородько.

Далі буде.

У пошуках найсуттєвішого складу

Листи як дорожні знаки на шляху духовного самотворення

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ,
академік НАН України

Митець — це повсякчасне самотворення. Заради творчого самоздійснення. Самоздійснення у звуках, кольорах, у лицедійстві, у слові. Олександр Потебня стверджував: “...поетові треба заспокоїти душу в образі, у слові”.

Непогамовна спрага образного втілення творчого задуму, пошук отого єдиного слова, яке врешті заспокоїть душу, отого найсуттєвішого складу, без якого, вважає Василь Голобородько, його тексти будуть для читача неповними — це, мабуть, і визначає суть духовних пошуків кожного митця. “*Реальним* є тільки духовне”[1], — наголошував Гегель у “Феноменології духу”.

Листи Василя Голобородька до Віталія Абліцова відкривають цю реальність духовного — розгортають у часі процес духовного самотворення поета, яке так драматично ним переживалося і важко набувалося. Заради глибиннішого пізнання творчої долі цього талановитого поета Віталій Абліцов і запропонував до друку листи Василя Голобородька, які охоплюють їхню сорокарічну дружбу. Віталій Абліцов не подає читачам своїх листів до поета, — на жаль, вони не збереглися, хоча в епістолярії Голобородька “вичитується” багато інформації про обставини життя і внутрішній світ самого Абліцова. Та головне, і цим передусім і керувався Віталій Абліцов, готуючи ці листи до друку, що на сторінках життєвої долі, цього, як сам поет себе називає, “ізгоя, вигнанця” виписана драматична біографія яскравої творчої особистості, розчахнутої між необхідністю вижити і внутрішньою потребою творити.

Уже в першому листі — поштовій листівці із Владивостока 7 грудня 1969 року Василь Голобородько наголошує на найголовнішій для нього проблемі — на зневаженому, приниженому духові слова. Ні матеріальна допомога, ні співчуття, ні будь-яка розрада не здатні втишити духовний біль, піднести дух, який тоталітарна система принизила, знівечила. Адже творчий дебют вісімнадцятилітнього поета був напрочуд ефектним. Його журнальні публікації поезій привітали літературний опікун творчої молоді Володимир П’янов і сам Дмитро Павличко. Та ось у квітневому числі журналу “Дніпро” за 1965 рік з’являється стаття Івана Дзюби “У дивосвіті рідної хати”, в якій уже авторитетний на той час критик подає не “кілька слів про поета, який щойно починається”, а широко відкриває чарівні образні світи світосприйняття Василя Голобородька. Судячи зі змісту цієї статті, Іван Дзюба прочитав не лише ті поезії молодого поета, що з’явилися в періодиці, але встиг ознайомитися з рукописом збірки поезій “Летюче віконце”, який Василь Голобородько передав до видавництва “Молодь”. Хтозна, якби не це захоплене привітання Іваном Дзюбою цього “осібного й несподіваного” явища в тогочасній поезії і не критична реакція на статтю Дзюби в московській “Литературной газете” (15 травня 1965 р.), то ця малесенька книжечка “Летюче віконце”, можливо, “вилетіла” б у світ. А так, відсутність соціальної проблематики, сумнівний філософський підтекст, відхід від реалістичних основ художньої творчості, що слідом за “Литературной газетой” виявили в поезіях дебютанта ідеологічно пильні критики, — ці звинувачення прирекли книжечку обсягом до 1 друкованого аркуша на заклання. Розрізали-порізали — і в макулатуру.

Не встиг студент-поет утішитися своїм іменем, яке зазвучало на устах читачів, як комуністична система відбирає у нього його ім’я. Не випадково 1966 року Василь Голобородько напише вірш “Без імені”.

Викрали моє ім’я
(не штани ж — можна і без них жити!)
І тепер мене звуть
той, у кого ім’я вкрадено.

Тоді ж спитає у птаха із суволоччу, як йому жити, бо так раптово і несподівано руйнується надія і віра в свою щасливу поетичну долю.

Птахо із суволоччу,
у мене на шиї намисто доріг,
часом воно здається мені
петлею на шибениці.

(“І спитав у птаха із суволоччу...”).

Цей фатальний 1967 рік став для студента першого курсу Київського університету поворотним. На жаль, не в бік творчого виростання і успіху, а в бік приниження і знівечення духу слова.

А що говорив Гегель? “Дух — це *митець*”[2], а якщо дух ослаблений, пригнічений, не наповнюється енергією творчого самоздійснення, тоді згасає, зникає митець, бо вичахає в ньому вогонь творчості, для якої духовність є найнеобхіднішою необхідністю, своєрідним киснем — підживленням святого вогню. Як там у Шевченка?

Жива Душа поетова святая,
Жива в святих своїх речах.
І ми, читая, оживаєм
І чуєм Бога в небесах.

(“Мені здається, я не знаю...”).

За Шевченком поетова душа тоді жива, коли вона живе “в святих своїх речах” — коли душа прагне оприявлюватися в слові, здатна до виповідання чогось особливого, утаємниченого в глибинах підсвідомості, затаєного в інтуїції, народженого і відродженого уявою, фантазією митця.

А якщо душу настрахали, якщо вона відчула, що їй не дозволено оприявлюватися в слові, що тоді залишається поетові робити? Як йому далі жити, коли його душа не може жити “в святих своїх речах”? Захищатися? У цьому ж щасливому 1966 році і вже нещасливому, бо публікації перших віршів засіяли майбутні проростки офіційного їх неприйняття та остракізму, Василь Голобородько пише вірш “Захищаюся”:

Викопую по квадрату чотири криниці
навколо себе,
щоб бути хоч чимось захищеним.
Ховаюся за посаджені квіти.

Але від себе, від страждань, від квилінь власної душі неможливо захиститися. Навчання в Київському університеті припинено, зразу ж заганяють у “стройбат” — на строкову військову службу аж у Владивостоці, де Василь Голобородько — “власник викопного імені “поет”, “щоб не літав із пером у руці”, одержує в руки “лопату траншеї копати”. Цей “До-шевченко” “був як усі” — без імені “поет”, без надії почути голос своєї душі та без сподівань на вимовлення словом її мовчання.

До-шевченкові
ніколи було засунути руку
за халяву —
записати хоч рядок у
“захалявну книжку”,
який через роки став би
рядком із “Кобзаря”,
вартим, щоб його вивчити
напам’ять.

(“До-шевченкові...”).

Проте поет-солдат До-шевченко таки пише вірші, за армійською звичкою ховає їх за халяву. На клаптиках паперу пише й листи. Але рідко. І неохоче. Бо йому здається, що “зовсім світу не існує”, але намагається спрямувати всю свою енергію на те, щоб повернутися в Україну. Додому. Всі плани — на післяармійське життя. І він повертається. Таки додому, в свій Адріанополь Перевальського району Ворошиловградської (тепер Луганської) області, де і триває його “сіре існування в промислово розвинутому Донецькому краї”, де панує “жах. Усюди, в усіх верствах нашого щасливого дитинства”, де “погода непевна”, із симптомами погіршення. І де нема роботи. “Вибір у мене був невеликий — шахта або радгосп — вибрав шахту, бо там 6 годин працювати, після роботи можна хоч дещо почитати”, — повідомляє Голобородько Віталія Абліцова восени 1970 року. Але навіть у шахту нелегко було влаштуватися — не мав трудової книжки, бо після армії чотири місяці ніде не працював. Не робив спроб і поновитися в університеті — не вірив, що це можливо. Система пам’ятала про “свого ізгоя”. “Друкувати не хочуть”. Та й поет не дуже активно нагадував про себе. Раніше не любив ходити по редакціях і видавництвах, а тепер і поготів, бо знає, що на нього, на його рукописи, записні книжки і листування з друзями чигає “поціновувач поезії”, який має повноваження влаштовувати в його помешканні обшуки, вигрібати “із книжкової полиці” переписані на друкарській машинці ранні вірші Тичини, не видані вірші Симоненка.

Це дуже серйозний поціновувач поезії і в нього оригінальна дослідницька метода, — цим іронічним узагальненням завершує Василь Голобородько вірша “Поціновувач поезії”, який є розгорнутою метафорою тотального контролю-відслідковування індивідуальних умонастроїв і суспільних настроїв в країні, де розігрується “грандіозний спектакль під назвою “Вперед до перемоги!”.

Наступного разу він прийде
і захоче
вивідати іще ненаписані рядки,
які ще ховаються десь під
корою мозку.
Він натисне, наче тюбик
із зубною пастою,
мою голову, з якої випорснуть
підсвідомі рядки,
акуратно витре їх об штанину
і поскладає до теки,
щоб у подальшому долучити
до справи.

(“Поціновувач поезії”).

Далі буде.

---

[1] Гегель. Феноменологія духу. — К. : “Основи”, 2010. — С. 31—32.

[2] Гегель. Феноменологія духу. — С. 476.

“Я правду побачив жорстоку й жорстку
І правду нагу — без корони”.
Іван Драч

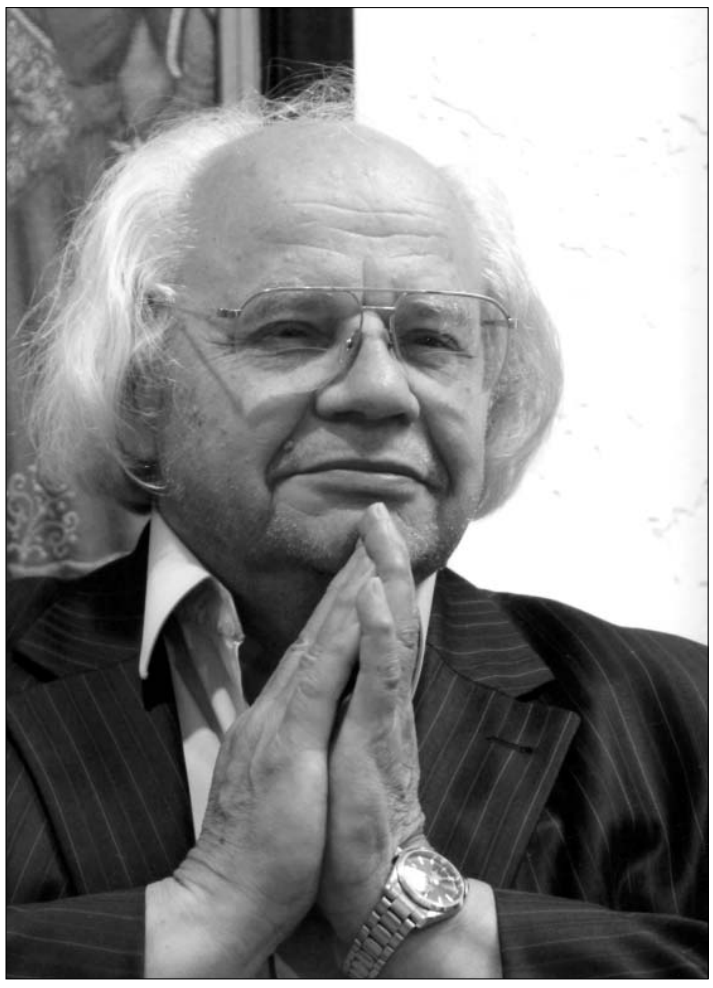

Іван ДРАЧ
СОЛОНЦЮВАТИ

“Солонцювати” — дієслово, яке повергає мене в націоналістичний трепет! Цього дієслова немає ні в російській, ні в польській мовах, про інші мови не йдеться, там його і не повинно буть. Сьогодні я солонцював. Давно вже підготував літр львівського оригінального світлого пива зразка 1715 року. З Теліженець привіз хабар — літр коров’ячого молока у пляшці з-під “Моршинської”. Купив в’яленого ляща за 10,15 гривень, зекономив гривень 10, бо такого ж ляща дядько в підземному переході продавав за 20-ку. Треба ж було осміліти настільки, що наважився знайти відкривачку і відразу ж, ще не встиг розпакувати моркву для Рекса, як нахабно підважив металевий кружалець і налив пиво, яке чекав уже тижнів два. За першим ковтком ще не брався за ляща. Спершу приготував їжу для Рекса і поставив йому в куток. Він узявся за роботу. Отоді я взявся за ляща. Скрутив голову як справжній катюга і став віддирати луску. Якою ж смачною була в’ялена риба за 10,15 гривень! Яким же втішним був смак львівського оригінального!..

Не минуло й години, як страшенно закортіло пити. Отоді і нагодилося холодненьке молочко з Теліженець.

Ох це ж його і пронесе зараз! — подумали недруги мого питомого словечка “солонцювати”. Аж ні! Все було в повному ажурі! Лише мені згадалося, як колись довелося читати одну польську книженцію, і одна сучасна інтелектуалістка з Варшави чи Кракова дуже кепкувала над Тарасом Шевченком, як він готувався вже після заслання до приятельської учти з друзями, як він готував собі вечерю з тарані чи ще з якоїсь солонини — як він збирався “солонцювати”... “Матеріал для різуна, для гайдамаки, для волоцюги”, — нічого іншого і не скажеш! Не для подумання! От що значить одне-однісіньке питоме українське дієслово, якого немає в сусідніх мовах слов’янських, не кажучи вже про кримсько-татарську, турецьку чи угорську, чи литовську... Відразу тобі Шевченко — бандерівець!

Отож мені досить один раз на рік посолонцювати, аби впевнитись, що без мене і цього мого питомого дієслова світ западеться, світ зміліє і змаліє! І не треба мені Тягнибока, щоб упевнитись у своїй національній ідентичності — досить мені послухати міністра Табачника (а не акордеоніста Табачника), почитати Олеся Бузину з його малоросійським столітнім родоводом у добре приготовленій як журналістська страва газеті “Сегодня”, і я вже можу нормально існувати в цьому світі, де без мене все ж чогось бракує, як бракує мільйонам багатомовних дієслів єдиного неповторного словечка “солонцювати”!

НА СПЕКТАКЛІ “ГРЕК ЗОРБА”

Котилася торба
з високого горба —
Там роман “Грек Зорба”
Був!
Котилася торба
з високого горба —
Славний фільм “Грек Зорба”
Був!
Котилася торба
з високого горба —
Вже спектакль “Грек Зорба”
Є!
Віталій Малахов
за єдиним махом
Фільм той перевершив —
Вже!
Режисером Зорби
Як верблюд двогорбий
вантажі вергає
Хай Бог помагає —
Хай!
Славний Хостікоєв
Дивних див накоїв
Мене обеззброїв
Геть!
А Сумська Наталя,
Віртуозна краля.
Вже по Кайдашисі —
заздрісниці: лисі —
Глянь!
Нас у раж ввігнали.
Ми на вас запали.
Всі ми стали греки
від кризи та спеки —
Жах!
Тож спектаклю слава.
Малахову — браво!
Є ще в Хостікоєва
Витримка героєва
І снага Енеєва
І любов Антеєва —
А що є то є!..

30.09.2010 (четвер, на спектаклі)

x x x

Що воно за дивний пан
Доминік отой Стросс-кан
Що ґвалтує кожну дівку
Із Нью-Йорку покоївку
Вдома теж соціалістку
Може б виписав повістку
І на нашу прогресивну
Докторовану і дивну

Що воно за дивний пан
Доминік отой Стросс-кан
Що тасує наче карти
І твої й мої мільярди
Кому схоче тому й дасть
Світова така напасть
Та за ним крізь жалюзі
Уже стежить Саркозі

Що воно за дивний пан
Доминік отой Стросс-кан
Забаглося в президенти
А там вищі дивіденди
Там тебе поставлять раком
І вживуть тебе зі смаком
Хоч орай а хоч ори
Планку сексу догори
Оратаніє.

17.05.2011

НАЙВИЩІ ГОСТІ

Знак неба: біле птаство лебедине
У перший березіль мені уперше лине.
Який небесний клекотливий ключ
Весну відкрив і зняв зими обруч.
Так високо! В безтямній високості
Куди ви прагнете, мої найвищі гості?
Я вас почув — взяв березневу свічку,
Прогнати зиму я іду в капличку.
Дух неба сповнив — лебедино біло,
Аж серце з високості заболіло.
На мить майнули — і за мить пропали.
І вічністю в душі навіки стали...
Найвищі гості були нині в мене.
Щось випадкове а чи щось знаменне?
Оця небесна доля березоля.
Якби й мені така світилась доля,
Така висока, чиста і небесна,
Пропала в зимах, відродилась в веснах.
Хай би й тобі засяяла на мить.
Майнула вмить, а вічно вже щемить...

1.03.2012

НАШІ ВІЗІЇ

В. І. Полтавцю

Коли Київ стає Нью-Йорком,
Чигирину — буть Вашінгтоном!
І звестись понад нашим мороком,
Українським стать камертоном!
Клекотала козацьким вулканом
Тут не раз вогняна Україна
Синьожупанним і сірожупанним
Дніпрового вуса сивіла піна.

Чом казах нас узяв Астаною?
Чим в Бразіліа брав Німейєр?..
Доля обійде нас стороною
І шпурне на сміття конвеєр.

Автомобільним в столиці корком
Судьбоносно — останнім вагоном...
То ж як Київ стає Нью-Йорком,
Чигирину — буть Вашінгтоном...

ЧЕРГА ДО ДІДА

В дискотеці знову дід
Звуть баби його “бандіт”.
Він собі шукає бабу
Серед юних афродіт
В безсоромному танку
Десь заголить у кутку
Швидко зробить бабі бебі
Вже сто першій на віку
Враз до ЗАГСу поведе
Дівка з вискоком іде
Швидко зробить дачку тачку
І фінансову задачку
Всім розв’яже і т. д.
Розлучається за рік
Невгамовний чоловік
Й знов собі шукає бабу
Загубив бабам тим лік
Всі з машинами з дітьми
Скрізь привітаний людьми
В світі славному гаремі
Всмак живе не то що ми
Заздрим силі жизняній
І грошам що є при ній
Все законно по закону
Узаконим лиш зумій
Стань лиш в чергу отаку
Дівко в юному вінку
В нашім славнім блядоході
В незалежнім бардаку.

ВАЛЕНТИНКИ ВІД КАЛИНИ

Лише калина має валентинки.
Сердечко — це калинове зерно.
Вона мене напоїть щохвилинки,
Вона з моїм сердечком заодно.
Калинонько! Ти матінкою поїш
І кетягами горнешся до рук,
Коли до тебе вернеться мій поїзд
З далеких розвертаючись розлук.
Ти та лелека з соняхом в обнімку —
Це вся моя калинова земля...
Як ти мене кидаєш в пекло стрімко,
І я вже не повернусь звідтіля.
Ні на секунду, де там на хвилинку —
Хай перепинить рідний перелаз...
Й не дасть мені калина валентинку —
Всі валентинки в кетягах для вас...
Вона стоїть грудаста й розпашіла
І вас чекає геть з усіх доріг.
Немов жар-птиця в сивім лузі сіла —
Для кого ж я її таку беріг?!

19.02.2011

У КАПЛИЧЦІ

В дерев’яного Христа
Шуйця відлетіла
Ну а я — ну й простота —
Зразу взявсь до діла.

Молоточка, цвяшки взяв —
Й нумо прибивати.
А Ісус і каже: “Вав,
Бевзю туповатий.

Все ж рука мені болить,
Хоч і дерев’яна,
Дерев’яна вічність, мить,
Дерев’яна рана...”

Я між пальцями приб’ю
Кажу я Христові
З молоточком на краю
Я напоготові.

Це ж завжди комусь болить
Як ти вправно лупиш
Треба вовною завить
Видно й так що любиш.

Цвяшки вовна сам Ісус
Тиша. Тиха тиша.
Десь у душу я дивлюсь
Й хтось на мене дише.

ОЛИКА

Сила жаху буває велика
Як тебе здоганяє Олика

Ці червоно-коричневі шати
Виганяють хлопчика з хати
Доганяють повсюдно хлопчину
І жахають його до загину
У червоно-коричневій куртці
Серед Корців серед Затурців
Вибрав знову серцем Олику
Сконом мами червоноязику
І приїхав сюди бо покликала
Повна жаху нестерпна Олика
Геть зацурана сива Сивіла
Ця твердиня часів Радзівіла
Була княжа вельможна свавільна
Нині хлопська лиха божевільня
Ці прибиті пригноблені мури
Грали коні тут граються кури
І в своєму затятому горі
Наче привиди нипають хворі
Веде дівчина білохалатна
Двох пацієнтів і безоплатна
Чигає над ними лиха медицина
Поводить тяжкими лихими очима
І роззявляє коричневу пащу
На душу чигає на душу пропащу
Та промінь ще б’ється в душі неминущій
День прагнущий
Крик всюдисущий

29.09.2011

ПРАВДА І КРИВДА

Снігом Правди забілило світ —
Віє чиста і ясна пороша.
Дівся Кривди карколомний лід.
Тяжко йти. Додолу валить ноша.

Кривда скрізь під Правдою лежить.
Начувайся — криво ноги носять.
Ой сніжить над кригою, сніжить.
В тебе снігом всипане волосся.

Йдеш по Правді чи по Кривді йдеш?
Чи правдуєш ти, а чи кривдуєш?
Із яких ти випорснув одеж
І кого ж ти, серденько, подужав?

Снігом Правди задурило світ.
Вдарить Сонце — буде люта Кривда.
Ну а потім, як розтане лід?
Нас не буде... Буде Зненавида...

Та її не пущу до чола.
Бодай внуки будуть сонцю раді.
Кривда дуже швидко все дола.
Але світ плуганицться по Правді...

ВІДСУТНІСТЬ НЮХУ ПІСЛЯ АНТИБІОТИКІВ

Нічо мені не пахне й не смердить...
Як це жахливо! А нічо не пахне...
Очей твоїх зарошена блакить
Мого цілунку виболіло прагне.
Нічо мені не пахне й не смердить.
Як це потворно! Де той лютий сморід?
Огидитись — о, як мені кортить!
Нема огиди. Зеро. О, айм сорі!
А дуб цвіте. Волоття золоте.
Як дивно пахло це густе волоття.
В минулім все лишилось, а проте
Конвалією дихає волосся,
Твоє волосся золоте й пахке,
Ще запах чую, а сивин не видно,
Ледь стріпується, буйне і легке,
В парфумах ледь смеркає ненаситно.
Полин ледь-ледь проб’ється з полину.
Його мерщій у пащі самогону,
То може звідти нюх свій поверну —
Його я чую й чутиму до скону.
Цибуля ось врятує, огірок —
В діжі із кропу зеленава дуля.
Ось буде постріл. Зводиться курок.
Сочисто б’є кума моя цибуля.
Та все ж не одцурається буття.
Не зашпортнусь я у своєму горі...
.....
Пробігла внучка — як пахтить дитя!
Йде сукин син — який од нього сморід!..

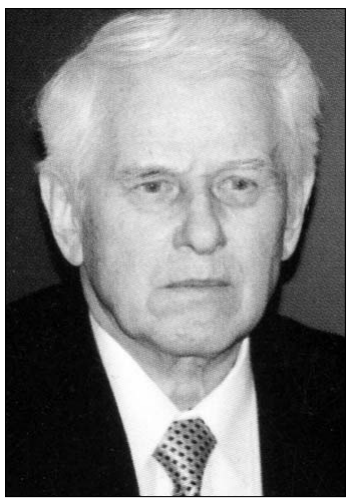

Віктор КОСТЮЧЕНКО

Провальний десант

62 роки тому, в квітні 1950-го, велика й поважна група письменників із Києва відвідала Львів. До неї входили Павло Тичина, Максим Рильський, Микола Бажан, Андрій Малишко, Натан Рибак, Остап Вишня, Леонід Новиченко, Любомир Дмитерко, Платон Воронько, Степан Олійник. У Львові тоді перебував заступник Голови Ради Міністрів УРСР Д. З. Мануїльський. Можна думати, що й формування такого потужного письменницького десанту відбулося не без його участі.

У західних областях України тоді було неспокійно: тривала боротьба ОУН—УПА проти радянської влади. Виконувався й перевиконувався план заслання місцевих мешканців до Сибіру. На жорсткому контролі були плани-рознарядки мобілізації юнаків і дівчат на відбудову шахт Донбасу, переселення до Криму на освоєння земель, що донедавна були у володінні депортованих татар, відрахування студентів із вищих навчальних закладів за підозрою в антирадянських настроях, переселення селян із хуторів у села, закриття церков, організація колгоспів тощо.

Незважаючи на відмінні політичні та соціально-психологічні особливості (землі Західної України були приєднані до Радянської України лише 1939 року), технології радянізації були тут ті самі, що й у 20-ті роки в Східній Україні — силою впокорити людей.

У партійно-радянських кабінетах створюється образ націоналіста-бандерівця. Ідеологія українського націоналізму оголошується ворожою своєму ж українському народу. Такого ще не знали національні ідеології. Ні польський, ні фінський, ні націоналізм наших сусідів-росіян, і жоден інший не був і не є ворожим власному народові.

Проти повстанських загонів було кинуто війська, техніку. А скільки загинуло людей, лише запідозрених у зв’язках із бандерівцями, в антирадянських настроях, у небажанні вступати до колгоспу тощо. Усі культурно-мистецькі, освітні центри українців, що функціонували за кордоном, було оголошено націоналістичними смітниками, а їхні друковані органи — націоналістичними рептильками. Світ не знає таких країн, щоб так відцуралися від діаспори — своїх людей у різних куточках землі.

Додаткова хвиля репресій охопила Львівщину після вбивства письменника Ярослава Галана, що сталося 25 жовтня 1949 року.

У Києві одна за одною виходять постанови ЦК КП(б) України про помилки націоналістичного плану в підручниках з історії української літератури, історії України, переглядаються репертуари театрів. Прискіпливо цензуруються журнали “Вітчизна”, “Дніпро”, “Радянський Львів”, “Українська література”. Бібліотеки західних міст звільняють від книжок націоналістичного змісту.

Робилося все, аби довести ущербність українського народу.

Вірний сталінець, перший секретар ЦК КП(б)У М. С. Хрущов на нарадах, які проводив у Західній Україні, не шкодував чорних фарб для змалювання образу націоналіста-бандита. Не добирав слів і висловів: “...або шибениця, або дорога до Сибіру”; “засилати ще багатьох треба, землі у нас багато”. Та й про партійних активістів, які тут наражалися на небезпеку, а то й гинули, не знаходилося у нього добрих слів: “Комуністи, які не зуміли згуртувати навколо себе актив, не можуть захистити своє життя і гинуть, — чорт з ними, туди їм дорога”.

У самому Львові йде посилена русифікація. Обласна газета “Львовская правда” виходить російською мовою. Навіть лояльні до нової влади митці обурені. Ірина Вільде пише Сталіну листа українською мовою, протестуючи проти політики асиміляції української нації.

В обласних газетах переважають теми “за суцільну колективізацію” і підготовки до виборів у Верховну Раду СРСР.

Ось у таких умовах (сказати б, підвищеної небезпеки) письменницький десант опинився у Львові.

Письменники виступили у Львові, Жовкві, Сокалі, Городку, Дрогобичі. Зустрічі відбувалися за звичним тоді сценарієм, їх організували без “незручних” запитань і дискусій. В оперному театрі зібрали кращих учнів. У будинку партосвіти — робітників-стахановців. А ще десь — передовиків колгоспного виробництва, студентів тощо.

Після зустрічей, у кулуарах, відбувалося обговорення почутого й побаченого. І, як звичайно, в потрібному місці були недремні державні очі й вуха. Із тих скупих повідомлень складали доповідну на ім’я секретаря ЦК КП(б)У І. Д. Назаренка “Про реагування викладацького складу і студентів вищих учбових закладів на приїзд у м. Львів письменників України”. Серед інших наводяться і такі риторичні запитання, небажані висновки-констатації: “Чому всі вони читали свої твори тільки ті, в яких вихваляється вождь народів?”, “відчувається, що їхня творчість міцно вкладена в політичні рамки”, як сприйняли вони все це дійство, свою роль у ньому?

Першим спробував сформулювати мету приїзду до Львова критикований владою “буржуазний націоналіст” Максим Рильський: “Ми приїхали до вас у Львів зміцнювати радянську владу”.

Йому категорично заперечив Володимир Сосюра, якого через рік також занесуть до реєстру буржуазних націоналістів: “А я ось не впевнений в цьому. Нас просто провітрюють, щоб ми не засиділись у Києві, не обросли мохом, ось нас сюди і привезли. Ми тут п’янствуємо і дебоширимо, цим ми не зміцнюємо радянську владу, а навіть навпаки. Найскромніший серед нас — це Павло Тичина, він зміцнював би, якби розуміли його читачі”.

Щодо доцільності поїздки нібито не мав жодних сумнівів Остап Вишня, який нещодавно повернувся після десятирічного заслання, але організацію її він теж розкритикував: “Західні області України переживають зараз наш 1929 рік. Селян женуть у колгоспи, а вони ідуть і оглядаються на ліс, американського дядюшку. Ми приїхали сюди, щоб полегшити їм перехід на нову форму господарювання, читаєм їм, смішимо їх, підносимо патріотичний дух. Так, мені здається, ми повинні робити. Але мені здається, що погано зробив (ім’я секретаря ЦК КП(б)У) (Так у тексті. — *В. К.*), що пригнав нас сюди цілий табун. Уявляєте, виїдемо у колгоспи Львівщини, покажемо себе ситими, одягнутими, вихованими, п’яними, а селяни подумають “ось вони, нові пани” та ще й сміються нашою мовою. Нас слід було возити, але в одиночку, а не всіх. На тлі галичан ми виглядаємо дійсно панами, радянською буржуазією, різко відрізняємося зовні від маси селянства”.

Несподівано в атаку на владу пішов поміркований, як правило, Степан Олійник, зачепивши при цьому дуже болючу для західних областей проблему: “Возять нас як звірів на показ, серед нас є вже музейні експонати, може, їх і треба привозити, а більше всього ми їздимо для високої політики. Ми зміцнюємо місто Львів як українське місто. Справа в тому, що у вас українська мова стала вже іноземною мовою. Сюди приїхала різна сволота і все “чтокає” та “какає” і цим русифікує населення. Ось ми і збиваємо спесь з цих зарвавшихся великодержавних націоналістів. Крім того, ми показуємо, що Україна — це не тільки географічне поняття, а що вона самостійна і має багату культуру і літературу. Ми показуємо, що українська література сильна, могутня і цим роззброюємо агітацію бандерівців і їхніх американських господарів. Правий Володька Сосюра, що ми почуваємо себе гостями і п’янствуємо, дебоширимо, і цим показуємо, що ми знать, багаті, а тим часом народ в масі зазирить нам і злиться” (ЦДА ГО України, Ф. 1. — Опис 24. — Спр. 15).

Отак критично й самокритично... Їм запропонували (точніше, напевно, наказали) поїхати — і поїхали. Та хіба можна когось переконати в тому, у чому і сам сумніваєшся або що заперечуєш? Хіба можна надихнутися неправдою? Кого зворушить висловлене не від щирого серця?

Панегіричний характер літературно-мистецьких творів за часів соцреалізму насаджувався офіційною пропагандою, освітянськими підручниками і посібниками, піонерсько-комсомольськими догмами, партійними шаблонами. Часто (особливо в Україні) пісня про Сталіна або вірш на його ім’я рятували автора від тюрми і заслання. А населення Західної України, що не знало такого поклоніння вождеві, звісно, дивувалося зливі словес, які вихваляли Сталіна. У регіоні, де впродовж стількох років лилася кров за самостійну Україну, жахливим дисонансом на тлі братовбивчої війни звучали слова хвали:

Уклоняємось наперед
Ранішньому сонечку
І всенькому військові
Кревно-радянському.
Та ще низенько вклоняємось
Великому отцеві
Йосифу Сталіну
За наше визволення.

(Українська література. Х клас, 1948 рік)

І таке змушували вчити дітей, чиї брати, сестри, батьки, матері були або вбиті, або вивезені до Сибіру...

За допомогою подібних до згаданого “письменницького десанту” заходів до ідеологічної обробки народу влада намагалася залучити найталановитіших митців. І ті, не маючи права відмовитись, погоджувалися, але, схоже виконували завдання абияк, формально, і, боячись бути зовсім відвертими навіть із друзями, заливали часом власне сумління горілкою...

Словом, той письменницький десант 1950 року був приречений на провал.

Тут не існує забуття...

Тамара СЕВЕРНЮК,
м. Чернівці

У нього був Платеро...

Маю враження, що він зіскочив зі сторінок книги Рамона і оселився в мене, як у себе вдома. Тепер нас троє: Платеро, Хуан Рамон Хіменес і я.

Щойно написала ці рядки, як за плечима нервово нявкнула Найда. Докірливий погляд широко розплющених очей кольнув мене, як доторк розбудженого, точніше, — розтривоженого сумління.

І справді: як це могло статися, що якийсь невідомий іспанський ослик Платеро так ненав’язливо, але невідворотно потіснив її Котячу Величність на задвірки квартирного прихистку?!

Найда, Найдочка... — улесливо заглядаю у ті докірливі очка, — це зовсім не те, що ти думаєш... Тобі нічого не загрожує, бо Платеро — то віртуальна істота, а ти — жива, тепла, ось тут...

Ну послухай...

“Няв...” — сказала кішечка і, ображено вийнувши розкішним хвостиком, поважно проминула нас із віртуальним Платеро й одиноким Хіменесом, самодостатньо вмостившись під диваном у маленькій кімнаті моєї обителі.

Дивина... — подумалося мені, — для них немає жодної віртуальності, інакше як би це Найда відчула, про що я пишу...

А власне, про що я пишу?

Молода творча генерація нашого міста надумала видати своєрідну антологію — квартира в письменницькій долі, праці, житії — щось на кшталт такого собі запрошення читача до робітні творців слова.

Я не люблю означення “квартира”. Для мене рідне: “хата”, “оселя”, “прихисток”, “пристанок”, ну, може, ще — “дім”.

Але відколи тут є Найда, то я, хоч би де була, повертаюся не в “дім”, а — додому...

Оцей несподіваний сьогоднішній її вибрик відкрив мені ще одну життєву істину: на цьому світі таки нема простору для віртуальних спілкувань, як, певно, і самих “віртуалій”...

До свого улюбленця Платеро унікальний Хіменес звертався як до найдорожчого друга, співрозмовника, розумахи. Обіцяв йому, якщо той помре раніше, він поховає його під густою розлогою сосною у тому саду, який ослику за життя подобався найбільше.

...Ти, казав йому Рамон Хіменес, залишишся поряд із тихим і радісним життям. Довкруг будуть гратися хлопчаки і схилятися над вишиванням дівчатка. Ти почуєш мої вірші, підказані одинокістю...

І світилося над ними, і світиться й досі безмежне небо, і співають пташки, йдуть дощі, метуть сніги.

Сніги...

Морозяний ранок.

Я дивлюсь у вікно.

Там, напроти, на завмерлих каштанових гілках щуляться від холоду ворони. Про щось каркають між собою. Шкода, що ми їхнє каркання не розуміємо і нерідко ображаємо чорнокрилих, звертаючись до якогось надто балакучого говоруна: “Не каркай!”, або застерігаючи себе від невидимого лиха: “Не накаркуй!..”

А воно ж собі теж... Боже створіння.

“Няв...” — знову подала свій, начебто вже заспокоєний голос Найда. Виповзла з-під дивана, потерлася об ніжку стільця, на якому я прилаштувалася до роботи, і змусила мене відвести погляд від срібної шиби.

Натомість невловні внутрішні хвилі перенесли нас до далеко-близької отчої хати, споришевого подвір’я, матіолових сутінок, аж защеміло в грудях: Старокостянтинів, Хмельниччина... Поділля... Іконоть...

Натягнуло життя зимню стрічечку,
Простелило тенетистий слід.
Як течеться тобі, моя річечко,
Стільки осеней, весен і літ?

Ти хрестила мене ще дитиною,
Напувала на ріст мої дні...
Як ведеться питву твому плинному?
Що там коїться в тебе на дні?

Хто похресні твої супровідники?
Чи, як я, ти так само — сама?
Очерет шелехкоче... та відгуку
Ні на жодне з запитань нема.

Інший світ, хоч затравлений мученик,
Інший плин, та без весел-світил.
Тільки брижі на хвилях покручених
Золотаві, мов крилечка бджіл...

...Заворушилося слово. Не я ним, а воно оволодівало мною... настирно, невідступно, владолюбно. Противитися не стало сил.

— Послухай, Найдочко!.. — кішка стрибнула на не зовсім письмовий стіл, пошаруділа паперами і нашорошила вуха:

Так рясно тут цвітуть блавати,
Наш двір лишився молодим.
Не знаю, що тобі сказати, —
Багато збігло літ і зим.

Душа моя до стін прикута,
На них — прожитого печать.
Не можеш ти мене почути,
Усі слова мої мовчать.

Судьба поклала їх на плаху,
Тебе забравши в небуття,
Та тут ніщо не стало прахом,
Тут не існує забуття.

Тут вісь свята — моя родина,
Звідсіль мій шлях у світ пішов.
Тут починалась Україна
Для мого серця... І — любов.

Цвітуть блавати біля хати,
На мить, здається, двір зомлів.
Не знаю, що тобі сказати...
Мовчу. Почуй мене без слів.

...І зима, і далека батьківська оселя... і Найда, і дивовижне вікно мого нинішнього пристанку, і Рамонів Платеро — усе переплелося і злилося в ту живу цілісність, за якою справді — ані попелу, ані праху, ані мли, ні туманів...

Так це тепер завжди — протягом моїх чернівецьких десятиліть і власної, вже не отчої хати, яка для мене все одно — Хата, хоч дев’ятиповерховий будинок, дві кімнати і в них зовсім не віртуальні мешканці... їх так багато на полицях без скляних ґрат. Стоять, прийшлі з різних часів, епох, світів, країн... Дихають вільно, щедро відкривають свої володіння, кличуть до себе на гостини, довірливо діляться традиціями, муками і радощами, тривогами і вірою, сумнівами і надією...

Щастя!

Стільки і такі співбесідники!

Але... чому все ж таки сумно?

Може, тому що в красі, в любові, у щасті завжди є смуток і тривога. Як доторк уст невидимого Бога, який тобі говорить, а ти не розумієш — що... І холодок неспокою перебігає всіма твоїми клітиночками... Часом мені здається, що з цих книжкових полиць, зі стін, вікон, стелі до мене тече ріка з віддзеркаленням того, що не минає, і тих, хто в тому неминанні — живі...

А може, і не здається...

Моя оселя — ріка вічності.

З її глибин — коло за колом — виринають, обіймаючи, а чи ранячи душу, мінливо-вразливі картини: то зеленохвильні плеса пронизаних сонцем трав, то рожевоніжний шипшиновий шовк цвітінь, а то бурштинові дими згораючого листов’я під сумовите відлуння падінь — налитих важкістю зрілості яблук...

А зараз — зима... Сніги... Холодно... Колись уже писалося:

...Ранок мій починається з погляду на гілку, що висить на жовто-блідо-зеленій стіні в малій кімнаті — картина хворої художниці, така ж хвороблива і тривожна, але настільки магнетизована красою, що доторк очей до неї наповнює ще порожню зі сну душу ілюзією гармонії, якої і в світі не знайдеться.

У різні пори року ця гілка по-різному дивиться мені в лице. Вона анітрохи й нічим не схожа на жодну зі своїх мистецьких посестер у моїй хаті, а їх тут чимало...

Але вона така — єдина...

Дарована у Великодню Суботу як карб прощання, вона своїм білим цвітом — над чорнотою гнучких, незбагненних, нереальних переплетень надламаних віт — осипає хатній простір і мій розпашілий мозок прохолодою відстороненості і відчуження від усього, що навкруги.

А разом із тим обіймає аритмічним диханням пристрасті, жаром близькості і довгим мовчанням ослаблення, яке настає після того...

Обертаюся до вікна — такого ж білого в снігах, як ця гілка в цвіті. Там ворушаться тонкі сплетіння вербових лоз, що вже відплакали своє і тільки стиха подзвонюють свіжим коливанням зльоденілих бажань.

“Няв...”, — зненацька, якось настирно, з недовгого мовчання озвалася кішечка. “Тихо...” — попросила її, погладивши настовбурчену шерстку чола, і показала рукою на картину.

Дивно, але Найда замовкла і наче прикипіла очима до стіни. На стіні — світилися миготливі тіні.

Містика...

Переводжу погляд.

Гілка дивиться мені вслід, і я спиною чую її ревний стиск. Щось поколює під лівою лопаткою.

Тоді я заходжу до великої кімнати,

Багато тіней і ще більше тиші.

На полицях між безліччю вже немолодих книг виблискують юні шибки неіснуючих вікон — акварельні мініатюри тої ж таки художниці:

золото соняшникової самоти; фіолет одинокості примогилкових квітів — хрусткових, невибагливих і веселих у чудній життєрадісності флокс; перекручені тріщини стін і сизота розколотих будинків;

строга вишуканість готики австрійських забудов і забутість немічних халуп на зразок однієї, покинутої серед степу і громів небесних;

і здивований, зовсім відокремлений від усіх поличкових родичів — один на блакитно-білому тлі під сплячим чорним морем і грубим, із чотирьох дощок, схожих на чотири домовини, столом — зимовий кущ...

Абсолютне непоєднання цих картин створює неймовірну злитість, як на кладовищі зовсім не разить веселе цвіркотіння якоїсь пташки над зарослою, засипаною прив’ялим листом могилою, де навіть невідомо хто спочив навіки.

Отак — майже ритуально — ходжу щоранку від полиці до полиці, від картини до картини, і тільки телефонний дзвінок повертає мене у світ реальності, де крім одного голосу ніщо вже не хвилює...

О, моя Оселя!

Моя вільноплинна вічностна ріка...

У звуках того голосу — відлуння таєн гілки, дахів і флокс, соняшників і степу, і матіол, і настурцій, і... зимового куща — пругкого, в’юнкого, еластичного, підпускаючого до себе і не відпускаючого водночас. Його тоненьких віт-лоз торкався сніг, як сивина — молодого волосся.

Я чула холод, що гостро перебігав від скроні до скроні, і сухий тріск, як шарудіння на посипаних мілким гравієм цвинтарних доріжках, коли ними ступають старі ноги...

Якось несвідомо озирнулася...

Перед очима промайнули дві тіні, два живих рухливих силуети: незнайомий чоловік вів за вуздечку маленького ослика; за ними бігли діти.

Нараз ослик зник.

Тільки дзенькнула вуздечка і невідомо звідкіля долинув схвильовано-притишений хрип:

“Платеро... Любий мій Платеро... Ти бачиш нас, правда? Бачиш, як небо і земля злилися в бездонній ясності в єдиний сліпучий кристал?

А он на крутий відкіс піднімаються сивенькі бабусі... Дивися, Платеро, як довірливо несуть вони свою старість назустріч життю... А в снігу бузком цвітуть будяки... А старечі руки обережно розсувають повітря і слухають, як відступає холод...

Платеро, піднімися сюди... ти впізнаєш свій сад?

Бачиш, як заворожено крізь кущі біжить дітлашня? А кущі обсіли квіти і легкі зграйки білих метеликів... Ти бачиш... бачиш...”

Це був голос самого Хіменеса.
Мені здалося, я насправді чула його.
А може і не здалося:

Дім свій обходжу... Чи сниться...
Сивий... душа ледь не плаче.
Знов озираюся... все тут
Те ж, але інше... одначе...

За вікном пролітав сніг.
Повільно протікав час.
Щось збуджувалось окрай серця.

Найда мовчки, через шиби, зосереджено споглядала світ Божий. У кімнатах світилася тиша, в якій чувся подих моєї вічної ріки.

Снувалося слово... Мене покинув холод.
Починався перший день
Різдва Христового...